

PROLEGOMENA DESPRE SFINTELE ȘI ECUMENICELE SINOADE

Patru oarecare însușiri caracteristice ale sinoadelor celor ecumenice găsim că se află semănate pe la mulți, și mai ales la Dositei (în Dodecabiblion foaia 1018), din care, cele trei sunt departe și obștești, și oarecare sinoadă locală, iar cea una mai de luat aminte este, și pentru că să zic așa, ființealnică, și întăritoarea, și prea osebită deosebire a tuturor sinoadelor celor ecumenice; și mai întâi însușirea tuturor celor ecumenice este, a se aduna prin porunci, nu ale papei, sau ale cutărui patriarh, ci prin poruncile împărătești. Aceasta și la localnicul sinod cel în Sardica a urmat, care s-a adunat de Constantin și Costant, în Antiohia, și acela cu porunca lui Constantin a fost adunat, deși pentru altă socoteală a înnoirilor Bisericii celei din Antiohia (Dositei Dodecabiblion foaia 133). Al doilea, pentru a se face întrebare despre credință, și prin urmare a se așterne hotărâre, și hotar dogmatic, la fieștecare din cele ecumenice sinoadă (Dositei foaia 633 în Dodecabiblion). Dar și aceasta a urmat la oarecare localnice, precum la cel din Cartagina, care împotriva eresului lui Pelaghie și a lui Celestin făcând cercetare au așezat hotare dogmatice. Al treilea a fi toate dogmele cele așezate de dânșii, și canoanele, Ortodoxe, binecinstitoare, și unite, cu dumnezeieștile Scripturi, sau cu sinoadele cele ecumenice de mai înainte, pentru aceasta și mult vestită este socoteala Sfântului Maxim, cea zisă la o pricină ca aceasta: „Pe sinoadele cele făcute, credința binecinstitoare le întărește, și iarăși, dreptățimea dogmelor judecă pe sinoadă dar, și această însușire, este obștească și la cele mai multe localnice sinoadă, afară de oarecare. Iar a patra și cea mai de pe urmă este, a conglăsuiri, și a primi cele rânduite de sinoadele cele ecumenice, și cele canonisite de toți patriarhii și arhieriei cei dreptslăvitori ai soborniceștii Biserici, sau prin însăși înfătoșarea lor, sau prin ai lor loțliitori, sau și aceștia nefiind, prin scrisorile lor. Această conglăsuire a patriarhilor și a arhieriei lumini, este precum am zis, întăritorul, și deslușitorul caracter, al sinoadelor celor ecumenice. Întăritor adică, pentru că le întărește pe ele, și le face a fi, după numele ce poartă, sinoadă ecumenice, iar deslușitori, pentru că nici la un alt localnic sinod socotindu-se, deosebește pe singure cele ecumenice, despre cele localnice. Drept aceea pe sinodul cel ce s-a făcut în Vlaherna în vremea lui Copronim, numit de către luptătorii de icoane sinod ecumenic, atât Sfântul Ghermano, și Damaschin și noul Ștefan, și alții mulți cât și cel al 7-lea ecumenic sinod, în a șasea practică a lui, l-a muștrat zicând că: fără de conglăsuirea tuturor celorlalți patriarhi, sinod ecumenic, nici se face, nici se zice. Că Epifanie din partea sinodului al 7-lea a zis: cum dar mare și ecumenic ar putea fi acela pe care nici l-au primit, și la care nici s-au conglăsuiri întâi șezătorii ai celorlalte Biserici, ci anatemei pe acestea l-au dat? (Dositei 634, a dodecabiblion) mai cu aceste muștrări a muștrat și Sfântul Maxim, pe minciuno-

sinod a lui Pir monotelitului (adică al celui ce dogmatisea o singură voie întru Hristos Domnul), pentru că pe acesta îl numea Pir, sinod ecumenic. Am zis că conglăsuirea, și primirea tuturor patriarhilor, întărește pe sinoadele cele ecumenice, și nu numai singură ființa lor de față, sau cea prin ai loruși loctiitori. Pentru că întru toate cele 7 ecumenice sinoade, nici un papă a fost de față în persoană. Iar întru cel al doilea, sau și în cel al 5-lea ecumenic sinod, nici în persoană, nici prin loctiitori, au fost de față Damas, și Vighilie papii, dar aceste ecumenice sinoade, iarăși au rămas ecumenice, pentru că aceiași papi, s-au unit la cele hotărâte de către acelea, și prin scrisorile lor și prin iscălituri le-au primit pe ele, și cum că singură înfătoșarea sa cea în persoană, sau cea prin ai loruși loctiitori nu întărește pe sinoadele cele ecumenice, ci mai vârtos unirea și conglăsuirea; au arătat cele două sinoade cel din Sardica, și cel din Florența, că cel din Sardica, cu toate că s-a numit la începutul său ecumenic sinod (vezi la 1 cuvântare a lui). Și au fost de față la acesta toți patriarhii, unii în persoană, iar alții prin loctiitori. Fiind însă, că s-au despărțit și nu s-au unit la cele de această hotărâte patriarhii și arhieriei răsăritului, acest la început numit ecumenic sinod, s-a făcut localnic la isprava și sfârșitul lui. Asemenea și cel din Florența, de și ecumenic s-a numit, fiind însă că loctiitorii patriarhului Antiohiei, și episcopilor răsăritului și mai întâi, și al însuși patriarhului Alexandriei Marcu, zic, preasfântul acel al Efesului, nu s-au unit cu dânsul, cel ecumenic dar s-a schimbat în localnic. Și ce zic localnic? Și în minciuno-numit s-a schimbat după dreptate, pentru că nu avea nici pe a treia însușire a sinoadelor celor ecumenice. Că hotărârea cea de dânșii așezată nu a fost unită cu dumnezeiasca Scriptură, și cu celelalte sinoade. Vezi că neunirea oarecărora patriarhi, și pe cele ecumenice le face localnice? Și dimpotrivă unirea tuturor patriarhilor lumii, și pe cele localnice le face ecumenice, și le schimbă în sobornicești. Fiindcă localnicele sinoade și canoanele lor cele de ecumenicele sinoade, și mai ales de cel al 6-lea ecumenic, fiind primite, ecumenică stăpânire, adică: și axioma (vrednicie) peste tot cuprinzătoare iau. Deci din aceste zise cu lesnire poate a se închipui orismosul (definiția) Sinodului celui ecumenic întru acest chip: „Ecumenic sinod este cel adunat prin împărătească poruncă, cel ce așează hotărâre dogmaticească despre credință, cel binecinstitor, și dreptslăvitor, și unit cu Sfintele Scripturi, sau cele ecumenice de mainainte, pe care sinod unirea tuturor patriarhilor și arhierilor sobornicești Biserici l-au primit, sau prin înfătoșarea a însuși persoanelor, sau prin loctiitori, sau și aceștia nefiind, prin scrisorile și iscăliturile lor. Deci tot sinodul ecumenic care are aceste caracteristice însușiri, acesta este sfânta și soborniceasca Biserică, întru care în Simbolul Credinței mărturisim că credem. De aici cu alte patru însușiri după teologi se înavuțește aceasta: 1. A fi pururea vie și nelipsită. Că zice: „Și alt Mângâietor voi da vouă, ca să rămână cu voi veac” (Ioan: 14,16) și, „Iată Eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârșitul veacului” (Matei: 28,20). 2. A fi negreșitoare, și nesmintitoare, că Biserica a cărei față o ține sinodul ecumenic, „stâlp și întărire a adevărului” după Pavel (I Timotei: 3,15) și că ceea ce se socotește de sinoadele ecumenice, aceea și de Sfântul Duh, Duhul Adevărului este socotit, că acela zice că va învăța pe voi toate, și vă va aduce aminte de toate (Ioan: 14,26), care lucru mai vârtos la ecumenicele sinoade se arată adevărat. Că dacă canonul al 8-lea al făcătorului de minuni Grigorie zice, despre sinodul localnic cel în Ancira adunat: Că până când se va socoti ceva obștește de către sfinții cei împreună adunați, și mai întâi decât dânșii de către Sfântul Duh, cu cât mai vârtos se socotește aceasta că este adevărată, zicându-se pentru sinoadele ecumenice! La care însuși Duhul Sfânt stăruind asupra-le, le luminează pe ele, și nu le lasă a se rătăci la hotărârile lor! Că insuflă dreptatea sa Dumnezeu în nenumărații ierei cei ce se adună la sinod, după epistolia cea către Celestin a sinodului celui din Cartagina. 3. De a avea vrednicie prea înaltă, și preaputernică, nu numai întru a întinde dreptățile și adevărurile cu sfătuire, ci și întru a sili spre supunere pe cei ce se împotrivesc, punând asupra-le bisericestile certări cele cuviincioase lor, și judecând, și aspru cercetând și

pe papi, și pe patriarhi, și pe toți cei ce se află în toate părțile lumii, arhieriei și clerici și mireni. 4. A pune hotar, și mărginire la fiecare cerere ce se ivește, și la pricină și obștească, și particularnică, și a dezlega toată gâlceava, și prigonirea ereticilor și a schismaticilor. Că sobornicească, zice Chiril al Ierusalimului (în cateheza 18) se numește Biserica, că de obște peste tot învață, fără lipsire, și fără osebite toate dogmele cele ce se întind spre cunoștința oamenilor și despre cele văzute, și despre cele nevăzute. Drept aceea și de către toți, nu dumnezeiasca Scriptură, ci ecumenicul sinod se propovăduiește, că este cel mai de pe urmă judecător al bisericestilor pricini, după canonul al 6-lea al sinodului al 2-lea al căruia judecător socoteala și hotărârea nu se supune apelației altui mai mare județ. Că dacă apelarizarea este o jeluire despre oricare județ către altul mai mare, după cartea a 9-a a Vasilicalelor titlul 1, hotărârea cea cu îndoială a episcopilor, se supune la apelarizarea județului celui mai mare a mitropoliților; iar a mitropoliților la a exarhului, sau a patriarhului ocârmuirii; și a patriarhului la sinodul ecumenic, și aici de aici toată apelarizarea se mărginește, și se sfârșește nefiind alt județ mai mare decât sinodul ecumenic. Iar deși judecătoria patriarhilor nu se supune apelației, după Vasilicale, și după Iustinian, și după Leon înțeleptul, aceasta însă, se înțelege, pentru că alt patriarh nu poate a se face judecător asupra hotărârii altui patriarh, și nu pentru sinodul ecumenic, care cercetează și judecă toate cele judecate de către toți patriarhii, și papii, ca și cum nu s-ar fi judecat cândva, fiindcă hotărârea eparhului, măcar deși apelației nu se supune: fiindcă nu se mai atinge de către altcineva, cu toate acestea nedumeririle care eparhul nu poate a le hotări, le cercetează și le hotărăște însuși împăratul. Drept aceea, dreptul ce are monarhul întru cele politicești, același drept îl are și sinodul ecumenic în Biserică (Dositei în Dodecabiblion foaia 309 și 384). Am zis însă că judecătorul cel mai de pe urmă în Biserică nu este Sfânta Scriptură, precum aceasta o zic luterocalvinii, ci sinodul ecumenic, fiindcă dumnezeiasca Scriptură la multe părți neluminat vorbind, și fiecare din ereticii către al său eres strâmbând noima Scripturilor cea neluminată, de nevoie trebuiește tâlcuirea pentru a tâlcui adevărata noima Scripturii, care nu este altul, fără numai ecumenicul sinod. Încă și alta, pentru că pe lângă cele adevărate, și sobornicești cărți al Scripturii, fiindcă au îndrăznit ereticii a le suprascrie ca pe niște canonicesti și pe cele neadevărate, și ereticești cărți ale lor, pentru aceasta sinodul ecumenic alege pe cele adevărate, și leapădă pe cele neadevărate, și ascunse, precum sinodul al 6-lea a făcut pentru apostoleștile așezământuri, și cel întâi însuși (și vezi la subînsemnarea apostolescului canon 60). Pentru care și Sfințitul Augustin aceasta știindu-o luminat a socotit (epistolia 154) zicând: Nu aș fi crezut în Evanghelie, de nu m-ar încredința vrednicia de credință a Bisericii. Drept aceea din toate cele zise se încheie, că nimenea poate a se împotrivi sinoadelor celor ecumenice, rămânând binecinstitor și dreptslăvitor; ci de obște și fără osebite fiecare este dator a se supune lor. Că cel ce se împotrivește lor, se împotrivește Duhului celui Sfânt, celui ce grăiește prin sinoadele cele ecumenice, și se face eretic și anatematizat, fiindcă și papa Dialogul (cap 1, epis. 24) anatematizește pe cei ce nu se supun Sinoadelor ecumenice. Și însăși sinoadele acestea pe cei ce nu se supun lor și îi anatematizează. Ce zic eretic? Ca un păgân și necinstitor de Dumnezeu se socotește cel ce nu ascultă de Biserică, a cărei față poartă sinodul cel ecumenic. Că zice Domnul, „Și de nu va asculta de Biserică, să-ți fie ție ca un păgân și vameș” (Matei: 18,17). Fiindcă hotărârea și judecata cea mai de pe urmă și mai desăvârșită a Bisericii este sinodul cel ecumenic, după Augustin (epistolia 162). Și aceasta este ceea ce însuși Dumnezeu a poruncit a se păzi și în sinodul prezbiterilor legii vechi. Iar de va fi, zice: vreun grai în judecată, care să nu-l poți lesne dezlega, între sânge și sânge, și între judecată și judecată... Și vei merge la prezbiterii și levitii, și la judecătorul, care va fi în zilele acelea și ei cercetându-l vor spune ție judecata... Nu te vei abate din cuvântul, care-ți vor spune ție, în dreapta sau în stânga. Și omul care se va semeți ca să nu asculte de prezbiterul, sau de judecătorul,

va muri omul acela, și vei scoate pe cele rău din Israel (II Lege: 17;2,8). Se cuvine însă pe lângă cele zise să adăugăm și aceasta, că cu adevărat și mai cu deosebire singure șapte sinoade ecumenice s-au numit, pentru că toate acestea după legile sinoadelor celor ecumenice s-au adunat; și pentru că ceea ce a fost de nevoie spre cunoștință, întru dânsule s-au rânduit. Drept aceea toate întrebările câte se nasc din cele rânduite de acele șapte, cu lesnire se dezleagă (Dositei în Dodecabiblion foaia 633). Iar după cel al șaptelea sinod, cu toate că altele s-au numit ecumenice precum cel 1 și 2 și cel adunat în Biserica Sfintei Sofii; însă cu rea întrebuițare s-au numit așa, pentru că nici unul dintru acestea s-au adunat după legile sinoadelor ecumenice. Și pentru aceea nu au putut a se împreună număra cu cele șapte ecumenice, nici numărul lor al adaoge. Că cel ce de latini s-au numit al 8-lea ecumenic adică, cel ce s-a făcut împotriva lui Fotie, în urmă de către cel ce s-a făcut pentru Fotie s-a surpat, și cu totul nici a se numi sinod s-a osândit. Și măcar că toate acele șapte ecumenice sinoade pentru cuvântul de a fi ecumenice sinoade, sunt de o cinste și întocmai. Însă acest întâi sinod, și pentru vechime și pentru sfințenie, a stătut și stă pururea pilda cea mai întâi închipuită, și știința cea mai întâi începătoare a tuturor sinoadelor celor ecumenice, și acestuia a urmat de aici înainte și sinoadele cele după dânsul, și întru proclamațiile (poruncile) lor, și întru șederile lor, și întru hotărârile lor, și pe acesta Dialogul papă cap al tuturor Sinoadelor l-au numit, și un cuvânt se află în gura tuturor, adică: stăpânească cele rânduite în sinodul din Niceea. Mult au ostenit sinodul cel adunat în Cartagina și în practicele sale, și în canoanele sale, și în epistoliile sale cele către Bonifatie și către Celestin, pentru ca să nu primească alte canoane, fără numai pe acestea adevărate canoane al sinodului din Niceea. Și marele Atanasie, și dumnezeiescul Ioan Hrisostom, tare striga să nu stăpânească alte canoane, fără numai canoanele sinodului din Niceea.

PROLEGOMENA DESPRE SFÂNTUL ȘI ECUMENICUL ÎNTÂIUL SINOD

Sfântul și ecumenicul întâiul sinod s-au adunat în Niceea Bitiniei, în timpul marelui Constantin, la anul de la Hristos, 325. Iar bărbații cei mai întâi întru acesta au fost, Alexandru al Constantinopolului, Viton și Vichentie prezbiterii, împreună cu cuviosul episcop al Curdubei din Spania, tustrei împreună ținând locul lui Silvestru (papa) al Romei, și al lui Iulie; Alexandru patriarh al Alexandriei, împreună luptători având pe marele Atanasie, aflându-se atunci diacon. Eustatie al Antiohiei, Macarie al Ierusalimului, Pafnutie și Spiridon, Iacov și Maxim, bărbați împodobiți cu apostolești daruri, și cu mucenicești pătămiri, și alții mulți fiind la număr după tradiția cea de obște, și de toți mărturisită a Bisericii 318 pe lângă care însă, au fost și altă mulțime de clerici, de prezbiteri, și de diaconi, și s-au adunat acest sinod împotriva lui Arie, care hulea, că Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, nu este de o ființă cu Tatăl, și prin urmare nu este Dumnezeu adevărat, ci zidire, și făptură¹⁰⁹, și trei ani și jumătate ținând acest sinod (măcar deși Ghelasie la Fotie citirea 256 în șase ani și jumătate zice) a predat dumnezeiescul și Sfințitul Simbolul dreptslăvitoarei noastre credințe, cel de obște cunoscut de către toți. Întru care pe Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, l-au propovăduit Dumnezeu adevărat, de o ființă cu Tatăl, adică având aceeași ființă și fire întocmai cu Tatăl, și prin urmare aceeași slavă, și stăpânire, și domnie, și pururea vecuire, și toate

¹⁰⁹ Că Arie prezbiter fiind al Alexandriei, și vrând să scape de urâciunea ceea ce se ridicase de către dreptslăvitorii creștini, asupra lui Pavel Samosateului, care dogmatisea, că Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu om gol s-a născut din Fecioară, zicea el adică, cum că a fost acesta mai înainte de nașterea cea după trup, nu însă ca Dumnezeu, ci ca una din zidiri și din făpturi în vreme făcut de la Tatăl. Iar în câte părți s-a despărțit eresul lui Arie, vezi la subînsemnarea canonului întâi al sinodului al 2-lea ecumenic.

celelalte lui Dumnezeu cuviincioase însușiri ale dumnezeieștii firi. Care simbol este anume așa: „Credem întru Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul Făcătorul tuturor celor văzute, și al celor nevăzute. Și întru unul Domnul Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu, cel născut din Tatăl, Unul-Născut, adică, din ființa Tatălui, Dumnezeu din Dumnezeu, Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut nu făcut, de o ființă¹¹⁰ cu Tatăl, prin care toate s-au făcut, cele din ceriu, și cele de pe pământ. Care pentru noi oamenii, și pentru a noastră mântuire s-au pogorât, și s-au întrupat și om s-au făcut. Au pățimit, au înviat a treia zi, și s-au suit la ceruri, și șade de-a dreapta Tatălui, și iarăși va să vie să judece vii și morții. Și întru Sfântul Duh. Iar pe cei ce zic, că era oare cândva, când nu era, și că mai-nainte de a se naște nu era, și că din cele ce nu era s-au făcut! Sau că din alt ipostas (față) zic, că este, sau din altă ființă, Fiul lui Dumnezeu, sau că este schimbăcios și prefăcăcios, pe aceștia îi anatematisește totalnica (soborniceasca), și apostoleasca Biserica.¹¹¹ Pe acest simbol însă, Teodor al Ierusalimului l-a numit dreaptă mărturisire a credinței. Iar Damas al Romei, zid împotrivor armelor diavolului. Și de obște de către toată Biserica se numește

¹¹⁰ Însemnează că, cuvântul „*de o ființă*”, și mai înainte de l-ul sinod se întrebuința între cei binecinstitori; iar fiindcă după dumnezeiescul Ilarie, savelianii și cei de pe lângă Pavel Samosatul, l-au întrebuințat pe acesta ca să surpe treimea ipostasurilor celor dumnezeiește începătoare, pentru aceasta Părinții cei 180 adunați în Antiohia în anul 272 împotriva lui Pavel Samosatul, pe acest cuvânt l-au lepădat; după nume numai (măcar că după înțelegere și după însemnare îl mărturisea) pentru ca să nu deie apucare ereticilor, și mai ales pentru că Pavel cu viclesug meșteșugind, trei ființe din glasul OMOUSIULUI (de o ființă) zicea că sunt. Una adică cea mai întâi era a Tatălui, iar a 2-a a Fiului, și a 3-a a Sfântului Duh, și că din aceea aceste se propun ca niște părți, precum zice Atanasie, (împotriva eresului arienesc) iar sinodul din Niceea, ecumenic fiind, pentru vrednicia sa, nu numai după înțelegere, ci și după nume au poruncit a se propovădui (vezi la Dodecabiblion a lui Dositei, foaia 1031). „*de o ființă*”, (OMOUSION) iar nu de asemenea ființă (OMIUSION) precum ziceau viclenește arienii cei pe jumătate (imiarianiști), pe Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu sinodul acesta l-a propovăduit. Că de „*împreună*” sau pe de „*aceeași*”, despre „*o ființă*” se zice, după Aristotel și în logică. Iar de asemenea se zice la felurime, și de obște la cele întâmplătoare ființe, și nu la ființei, ci la fire. Și iarăși, „*de o ființă*”, l-au zis pe el, și nu „*de o împreună ființă*”, (SINUSION), precum însemnează dumnezeiescul Epifanie în Anghiro; că „*de o împreună ființă*”, însemnează unire fără de oarecare deosebire (precum o zice Savelie). Iar „*de o ființă*”, însemnează pe unirea cea cu deosebire, și pe sporirea a unui ipostas despre celălalt.

¹¹¹ Însemnează că simbolul acesta al celui din Niceea, nu numai că este puțin schimbat în oarecare de acest cunoscut nouă tuturor, și în toate zilele rostit, ci și aceasta: „a Căruia împărăție nu va fi sfârșit”, nu cuprinde nici teologia Sfântului Duh, și celelalte articole până la sfârșit. Că sinodul al 2-lea pe acestea le-au plinit, și l-au adus în rânduiala aceasta neschimbată, întru care acum îl rostim. Drept aceea la al 4-lea sinod praxis 5 foaia 1515 a adunării sinoadelor tomul 2 unde se află simbolul sinodului din Niceea cu aceasta, „a Căruia împărăție nu va fi sfârșit”, negreșit greșeală este a tipografiei. Fiindcă oriunde se află aiurea, fără de acest cuvânt se află, precum în simbolul al însuși sinodului acestui din Niceea (la foaia 283 a tomului 1 al adunării sinoadelor) în praxis 18 al sinodului al 6-lea (foaia 650) a tomului 2 al sinoadelor) în practicele sinodului din Cartagina, la Socrat cartea 1 cap 7 și pretutindenea. Și fiindcă acest cuvânt cel al 2-lea ecumenic l-au adaos, vezi și în prologul aceluia. Însemnează încă că simbolul acel din Niceea, în alte codice se află cuprinzând aceasta, „i au șezut de-a dreapta Tatălui” iar întru altele nu. Și aceasta o însemnăm aicea, ca un lucru vrednic de știință, că Simbolul Credinței se zicea în Biserica cea din început numai în vinerea cea mare, când episcopul catihisea pe cei ce se găteau a se boteza în noaptea sâmbetei cei mari când a doua zi strălucea ziua cea purtătoare de lumină, precum istorisește Teodor anagnost în cartea a 2-a a Bisericeștii Istoriei, apoi s-au rânduit de Timotei al Constantinopolului să se zică la fiecare Liturghie, în anul 515; în vremea lui Anastasie împăratul, precum același Teodor zice. Iar apoi în anul 545 Iustin împăratul întâi a rânduit, și în ce vreme a Liturghiei să se rostească acesta în toate Bisericile răsăritului, adică mai-nainte de dumnezeiasca rugăciune, Tatăl nostru.

„prapor” (adică semn) caracteristic, și steagul dreptslăvitorilor. Prin care aceștia ca niște adevărați ostași ai lui Hristos, se deosebesc de vrășmașii lui Hristos, și de cei ce se fățarnicesc cu numele lui Hristos, în vremea ce sunt frați mincinoși și rău slăvitori. Că și ostașii prin semne (adică prin steaguri) deslușesc și deosebesc pe ostași de cei potrivnici. Drept aceea și de la metafora ostășeștilor simboluri s-au numit, și Simbolul Credinței. Au paradosit acest sfânt sinod și rânduiala pentru Paști, pe care acum o ține neștrămutată totalnica (soborniceasca) răsăriteană Biserică. Despre care (vezi pe al 7-lea apostolesc canon, și pe cel întâi al sinodului din Antiohia) dar încă și pe acestea de față douăzeci sfințite canoane le-au așezat. Care nehotărât sunt întărite de cel întâi canon al sinodului al 4-lea, iar hotărât de al doilea al sinodului al 6-lea și de cel 1 al celui al 7-lea, însemnează însă că practicele acestui întâi sinod acum nu se află nici elinește, nici latinește, ci singure acelea, câte Eusebiu al Pamfiliei, Rufin, Socrat, Sozomen, Teodorit, și Ieronim, și alții, iar mai cu deosebire, și mai ales Ghelasie Chisicheanul, care se afla în vremea lui Zinon împăratul la anul 476, care în urmă și episcop al Cezareei Palestinei s-a făcut (vezi la tomul 1 foaia 151 a adunării sinoadelor). Acestea singure zice, se află câte cei mai de sus, și Ghelasie acesta le-a scris. Iar conscrierea (alcătuirea) lui Ghelasie, practică o numește Nichita Honiatul, iar Fotie mai mult istoricească, decât practicească, o pomenește însă aceasta și Ioan Chiparisianul. (Vezi la Dositei foaia 108 din Dodecabiblion).

CELE 20 DE CANOANE ALE SFÂNTULUI ȘI ECUMENICULUI ÎNTÂI SINOD TÂLCUITE

CANONUL 1

Dacă cineva în boală, de către doftori s-a hirurghisit, sau de către barbari s-a tăiat, acesta rămâie în clir (soartă). Iar dacă vreunul sănătos fiind s-a tăiat pe sineși, acesta în clir (soartă) cercetându-se, se cuvine a înceta. Și de acum înainte nici unul dintru cei de acest fel nu trebuiește a se înainta; precum aceasta este prea arătată, că s-a zis pentru cei ce întrebunțează lucrul, și care îndrăznesc pe sineși a se tăia. Așa, dacă careva de către barbari, sau de stăpâni s-au scopit, iar altmintrelea s-ar afla vrednici, pe unii ca aceștia îi primește în cliros (soartă) canonul.

(Apostolic, can. 21, 22, 23; Sinod 1 și 2, can. 8)

TÂLCUIRE

Câteva canoane ale Apostolilor rânduiesc despre scopire, fiind însă, că precum se vede au fost rămas întru nelucrare, pentru aceasta, au urmat trebuința de a rânduie despre aceasta și canonul acesta. Care și zice: Cel ce pentru patimă, și pentru boală s-au scopit de către doctori, sau și de barbari în vremea goanei, acesta cleric fiind se lucreze cele ale soartei sale. Iar cel ce sănătos fiind, s-a scopit pe sineși, acesta și cleric fiind se cade a înceta din lucrările clericesti (soartei). Și din cei de acest fel, câți sunt mireni, de astăzi înainte, nici unul se cuvine a se face cleric. Precum însă aceasta o zicem pentru cei ce înadins, și de voie îndrăznesc a se scopi pe sineși, de asemeni iarăși zicem, că dacă oarecare s-a scopit de barbari, sau de stăpânii lor, adică fără de voie și tiranicește, și ar fi vrednici, unii ca aceștia se primesc de către canonul (ori de acesta adică, ori de cel 21 apostolesc), spre a se face clerici. Citește și tâlcuirea a celui 21 apostolesc.

CANONUL 2

Fiindcă multe, sau de nevoie, sau altmintrele nevoiți fiind oamenii, s-au făcut afară de canonul cel bisericesc. Încât oameni din viață păgânească viind acum la credință, și în puțină vreme catehizându-se, îndată la baia cea duhovnicească se aduceau, și îndată ce se botezau se aduceau la episcopie, sau la prezbiterie. Bine s-a socotit a fi de acum înainte, ca nimic de acest fel a se face; fiindcă și timp trebuie celui ce se

catehisește, și după botez mai multă cercare. Că lămurită este apostoleasca scriptură ce zice, nu de curând sădit (neofit), ca nu mândrindu-se să cadă în osândă și în cursa diavolului (I Timotei: 3,6). Iar dacă, după ce a trecut timp s-ar afla vreo greșală sufletească pentru fața aceea, și s-ar vădi de către doi, sau trei martori, unul ca acesta înceteze de la cliros. Iar cel ce ar face afară de acestea, ca împotriva marelui Sinod obrăznicindu-se, acesta se va primejdui despre cler.

(Apostolic, can. 80; Sinod 1 și 2, can. 17; Sardica, can. 10; Laodiceea, can. 3; Chiril, can. 4)

TÂLCUIRE

Ceea ce rânduiește canonul 80 al Sfinților Apostoli, și canonul acesta rânduiește; că zice, fiindcă în timpurile trecute au urmat a se face multe lucruri, afară de bisericescul canon (adică de acesta 80 al Apostolilor), sau de nevoie, sau din altă pricină pornindu-se oarecare. Încât, a-i boteza ei îndată pe aceea care cu puțin timp mai înainte de la păgâneasca, și necredincioasa viață au venit la dreptslăvitoarea credință, și în puțină vreme s-au învățat taina bunei cinstiri, și împreună cu Botezul a-i înainta pe ei și la episcopie, sau la prezbiterie; adică a-i hirotonisi pe ei prezbiteri și episcopi. Fiind, zic, că aceste așa afară de lege se făceau, s-a socotit de cuviință de acum înainte a nu se face. Căci cel ce se catehisește, și mai-nainte de a se boteza are trebuință de îndestulă vreme¹¹² pentru a se catehiza, și a se învăța bine toate dogmele credinței, și după ce se va boteza, iarăși are trebuință de multă ispitire. Că zice Apostolul Pavel către Timotei, nu pe cel de curând sădit (să-l hirotonești) adică pe cel de curând catehizat, și din nou sădit în via lui Hristos, ca nu înălțându-se, să cadă în însuși păcatul, și în cursa cea asemenea în care a căzut diavolul, adică în mândrie. Iar dacă trecând vreme s-a afla la cel ce cu vreme în destulă și cu cercare, și s-a catehizat, și s-a botezat, și s-a hirotonisit, s-ar afla zic vreun păcat sufletesc¹¹³ și s-ar vădi pentru acela de doi, sau trei martori,

¹¹² Vremea catehizării nu se rânduiește de toți una și aceeași, că din apostoleștile așezământuri, un an se rânduiește a se catehiza cei ce vin la dreptslăvitoare credință, doi de canonul 42 al localnicului sinod, celui adunat în Iliviria ispanioleasca cetate, puțin mai înainte de ecumenicul întâiul sinod. Și de nearaia 144 a lui Iustinian încă doi ani se rânduiește pentru samaritenii cei ce vin la credință. Și din canonul 25 al localnicului sinod cel adunat în Ahati în anul 506 opt luni s-au rânduit pentru iudeii cei ce se întorc la credință. Iar canonul 8 al sinodului al 7-lea voiește să nu primim pe evreii cei ce cu fățarnicie cred. Ci numai pe cei ce cu adevărat cred, și muștră pe cele ale evreilor; unii socotesc că numai într-atâtea zile se face catehizare, câte are postul cel mare; luându-o aceasta din canonul 45 al sinodului din Laodiceea și din epistolia lui Ieronim cea către Pammahie, și din întâia catihisire a lui Chiril patriarhul Ierusalimului. Dar însă din acestea alta nu se încheie, fără numai că în postul cel mare se face partea cea mai de pe urmă, și mai cu de-amăruntul a catehizării, pentru că atuncea se botează catehumenii (adică cei ce se învăța buna credință) în noapte sâmbetei celei și a zilei celei luminat. Uneori însă se scurta vremea catehizării pentru împrejurări de nevoie. Pentru aceasta catehumenii cei ce se primejduiesc de moarte, se botează mai-nainte de vremea hotărâtă a catehizării, după canonul 12 al celui din Neocezarea; după cel 47 din Laodiceea; după 52 din Cartagina. După al 5-lea a lui Vasile, și după al 5-lea al lui Chiril.

¹¹³ Păcat sufletesc, Zonara zice pe tot păcatul cel ce se naște din abaterea acelor trei puteri ale sufletului, din puterea cea cuvântătoare zic, din puterea mâniitoare și poftitoare. Iar Valsamon zice: tot păcatul ce pricinuieste vătămare sufletului, ori din trupească poftă are începutul, ori din sufletească. Iar alții păcat sufletesc au zis, pe cel ce se face din sufleteștile patimi, adică din trufie, din neascultare, și din altele. Însă chiar păcat sufletesc, despre care zice aicea canonul, este trufia, și înălțarea și mândria, că singură patima aceasta se potrivește duhovniceștii, și nematerialnicei firii sufletului. Și aceasta este osânda și cursa în care a căzut diavolul. După zicerea Apostolului care o aduce aicea canonul, și după tâlcuirea ce-i face dumnezeiescul Ambrozie. Pentru aceea și Sfințitul Augustin (cartea 3 despre cetatea lui Dumnezeu) zice: nu este diavolul, nici bețiv, nici altceva de acest fel, dar este mândru și zavistnic. Deci de va cădea episcopul în patima mândriei și o va arăta pe ea prin cuvinte și fapte, și se va vădi de doi, sau trei martori, să înceteze de la cliros. (adică de lucrarea soartei

unul ca acesta, să înceteze de a lucra cele ale ieriei. Iar care va voi a face afară de acestea, acesta ca unul ce se obrăzniceste împotriva marelui sinodului acestuia se va primejdi, și la ierie, adică se va caterisi. Vezi și tâlcuirea canonului, 80 apostolesc.

CANONUL 3

A oprit desăvârșit marele sinod, nici episcopului, nici prezbiterului, nici diaconului, nici măcar vreunui din cei ce sunt din cler, a-i fi cu puțință să aibă împreună locuitoare muiere; afară numai decât maică, sau soră, sau mătușă, sau de singure fețele acele cu care ar putea scăpa de tot prepusul.

(Sinod 6, can. 5; Sinod 7, can. 22, 23; Ancira, can. 19; Cartagina, can. 45; Vasilie, can. 88)

TÂLCUIRE

Cei ierosiți (adică sfințiți), și clericii nu se cuvine a pricinui vreo pricină de presupus, și de sminteală poporului, pentru aceasta și canonul acesta rânduiește, că, marele sinodul acesta, cel întâi adică, desăvârșit a oprit, a nu avea stăpânire și voie, nici episcopul, nici prezbiterul, nici diaconul, nici altcineva din clerici să aibă muiere străină în casa sa, și a locui împreună cu dânsa, afară numai maică, sau soră, sau mătușă, sau singure fețele acelea care nu dau presupus.

CANONUL 4

Episcopul mai vârtos se cuvine a se așeza adică de către toți cei ce sunt în eparhie; iar de ar fi cu greu una ca aceasta, sau pentru nevoia ce silește, sau pentru depărtarea căii. Fără sminteală trei împreunându-se, împreun-alegători făcându-se și cei ce nu sunt de față, și împreună învoindu-se prin scrisori, atuncea să se facă hirotonia. Iar tăria celor ce se fac, să se dea mitropolitului în fiecare eparhie.

(Apostolic, can. 1; Sinod 7, can. 3; Antiohia, can. 19, Sardica, can. 6; Laodiceea, can. 12; Cartagina, can. 12, 58, 59)

TÂLCUIRE

Canonul acesta rânduiește, că episcopul se cuvine mai ales a se hirotonisi de toți episcopii eparhiei. Iar de este cu greu a se aduna toți, sau pentru nevoia ce silește, sau pentru lungimea călătoriei, negreșit trei episcopi să se adune, iar cei ce nu sunt de față să se facă împreună-hotărători prin scrisori la hirotonie, și atuncea să se hirotonisească. Iar tăria și pecetluirea tuturor celor ce se fac; adică tăria alegerii acesteia ce se face acum de către toți episcopii, și rânduirea unuia din cei trei ce s-au ales (că trei după bisericeasca închipuire se aleg) rânduirea zic a unuia spre a primi vestirea hirotoniei, să rămână și să se aducă, ca la un chiriarh la mitropolitul fiecărei eparhii. Dar fiindcă tâlcuitorii, adică Zonara și Valsamon, talmăcesc pe a se așeza în loc de a se alege, iar alții în loc de a se hirotonisi. Aceasta se cuvine să o știm, că mai întâi și chiar a se așeza, însemnează pe a se face. Și așezi este în loc de fac, sau arăt. Deci și aici mai întâi și cuprinzător, acest se cuvine a se așeza însemnează, că se cade a se face, a se arăta, a se prohirisi de către toți. Am zis cuprinzător, și mai întâi, că

sale.) Poate pentru ca să se smerească, și să-și măsoare cugetarea sa, și așa iarăși să primească lucrarea ieriei. Iar dacă se va mândri și mai mult, și nu va voi a înceta, să se caterisească și desăvârșit de treapta sa. Iar cum că arătata mândrie, este caterisitoare; arătat este și de la navatiani, care pentru aceasta s-au lepădat de la Biserică, pentru că din mândria și trufia lor, se numeau pe sineși curați, și pe cei ce în vremea goanei s-au lepădat și în urmă s-au pocăit, nu-i primeau, și cu cei căsătoriți a doua oară nu se împărțășeau, unii însă au zis că păcat sufletesc înțelege canonul aici pe socoteala cea rău slăvitoare și păgânească. Dar de ar fi fost aceasta, s-ar fi convenit cel ce o are aceasta, nu numai să înceteze ci și strașnic să se caterisească, și de la Biserică să se lepede. Deci fiindcă păcat de moarte este mândria, iar cei ce fac păcatul cel de moarte, cad din treapta lor, după canonul 32 al marelui Vasile; pentru aceasta și canonul acesta pe cel ce a căzut în acest fel de păcat, îl pedepsesc cu încetarea ieriei.

această arătarea are rânduială sfințită, adică mai întâi să se aleagă, și apoi să se hirotonisească. Și așa cu deplinătate înțelegem, că s-a așezat, adică s-a făcut episcop. Încât a se așeza are pe amândouă însemnările, precum și a se face; că însemnează și a se alege, însemnează și a se hirotoni. Una de către toți, iar alta de către trei, și după canonul acesta, și după cel întâi apostolesc mai aceasta este și tălmăcirea sinodului al 7-lea celui a toată lumea întru al 3-lea al său canon. Că și când trei singuri hirotonisesc, mai întâi de către toți se alege, împreună-alegători toți făcându-se prin scrisori..

CANONUL 5

Despre cei ce se fac achinoniți (neîmpărtașiți), ori din cei din cler, ori din cei din tagma (rânduiala) mirenească, de către episcopii fiecărei eparhii, să se ție socotința, după canonul ce zice, pe cei de către alții lepădați, de alții să nu se primească. Însă să se cerceteze nu cumva din micșorarea de suflet, sau din vreo filonichie (prigonire), sau din vreo de astfel de necuviință a episcopului, s-au lepădat din adunare. Deci ca acesta se ia cuviincioasa cercetare, s-a socotit că este bine în fiecare an, la fiecare eparhie de două ori în an, să se facă sinoade. Ca de obște toți episcopii eparhiei adunându-se la un loc, întrebările cele de acest fel să se cerceteze, și așa cei ce cu dovadă au greșit episcopului, cu cuvânt achinoniți (scoși de la împărtașire) de către toți se vor socoti a fi, până când obștimea episcopilor va socoti pentru dânșii a face o hotărâre mai iubitoare de oameni. Iar sinoadele să se facă, unul adică, mai înainte de postul mare; Că toată micșorarea de suflet stricându-se, darul curat să se aducă lui Dumnezeu. Iar cel al doilea, pe la timpul toamnei.

(Apostolic, can. 12, 13, 32, 37, Sinod 4, can. 19; Sinod 6, can. 8; Antiohia, can. 6, 20; Sardica, can. 20, 10 ; Cartagina, can. 26, 37, 104, 116, 141)

TÂLCUIRE

Canonul acesta rânduiește acestea, pentru clericii și mirenii care s-au afurisit de către episcopii fiecărei eparhii, să ție, și să rămâie adevărată socotința ceea ce este legiuită, precum canonul (cel 32 al Apostolilor adică sau și cel al 12-lea) acel vechi rânduiește, că adică să nu se primească la împărtașire de către alți episcopi, cei de către alți episcopi afurisiți. Însă să se facă cercetare nu cumva acești afurisiți s-au afurisit pentru vreo împuținare de suflet, sau prigonire, sau altă oarecare împătımire a episcopului. Drept aceea pentru ca să ia lucrul acesta cuviincioasa cercetare, și celelalte cercări de acest fel, s-a socotit de cuviință a se face sinoade localnice de două ori pe ani în fiecare eparhie, și să se adune toți episcopii de obște, să cerceteze. Și așa după ce se va face cercetarea cea de acest fel, cei ce arătat au greșit episcopului, și cu drept chip s-au afurisit de el, să rămână afurisiți, după cuvântul urmării și al dreptății, și de către toți ceilalți episcopi, până când se va părea de cuviință obștimii episcopilor ca să dea o mai iubitoare de oameni hotărâre pentru acești afurisiți (adică oprți de împărtașire). Că dacă cel ce a afurisit pe ei, să zicem, s-ar împietri, și după trecere de timp n-ar voi să-i dezlege de afurisire, sau și de va muri, este slobod sinodului după ce va cunoaște de ajuns pe timpul certării, să-i dezlege pe ei de aceasta. Iar sinoadele acestea să se facă, unul mai-nainte de marele post, ca dezlegându-se toată micșorarea de suflet, și greșeala, care ori arhiereul o a făcut către cler, și către popor, sau din potrivă clerul și poporul, către arhiereul, să se proaducă lui Dumnezeu curat, și neprihănit darul postului. Iar cel al doilea să se facă în timpul toamnei. Citește și pe al 32, și 33 apostolesc.

CANONUL 6

Obiceiurile cele din început ție-se, cele în Egipt și în Libia, și în Pentapoli, ca episcopul cel ce este în Alexandria să aibă stăpânire peste toate acestea; fiindcă și episcopului ce este în Roma aceasta este obișnuită. Așisderea însă și în Antiohia, și în celelalte eparhii să se păzească întâietatea (presvia) Bisericii. Și de obște aceea fie

arătată, că, dacă cineva fără de socotința mitropolitului s-ar face episcop, unul ca acesta marele sinod a hotărât a nu se cuveni a fi episcop. Însă dacă cu obșteasca alegere a tuturor binecuvântată fiind, și după canonul bisericesc, doi sau trei, pentru a loruși prigonire ar grăi împotriva, ție-se hotărârea celor mai mulți.

(Apostolic, can. 34; Sinod 2, can. 2, 3; Sinod 3, can. 8; Sinod 4, can. 28; Sinod 6, can. 36; Antiohia, can. 19; Cartagina, can. 13)

TÂLCUIRE¹¹⁴

Canonul acesta rânduiește, ca să se păzească vechile obiceiuri ale celor trei patriarhi: al celui al Alexandriei chiar și după întâiul cuvânt, iar al Antiohiei, după al doilea cuvânt, iar al Romei pe scurt și cuprinzător (iar pentru al Ierusalimului cu osebire zice sinodul acesta în al 7-lea canon al său, și pentru al Constantinopolului zice sinodul al 2-lea întru al treilea canon); încât, patriarhul (pe care episcop îl numește aici, nefiind încă obiceiul a se numi cineva cu nume de patriarh)¹¹⁵ al Alexandriei, să aibă

¹¹⁴ Pricina pentru care s-a dat de sinod canonul acesta, este aceasta. Era obiceiul la episcopii Egiptului, și al Libiei, și al Pentapolei a avea mai întâi pe al Alexandriei, și fără de socotința aceluia a nu face vreun lucru bisericesc; precum zice Epifanie, că această stăpânire întrebuintându-o și Sfințitul Mucenicul Petru episcopul Alexandriei, a caterisit pe Meletie episcopul Licopolei în Tivanda, precum mărturisește marele Atanasie în a doua sa Apologie, și însemnează încă același sfânt, că mai-nainte de Petru, fiindcă în Pentapoli a Libiei de sus, câțiva episcopi au primit socotința lui Savelie, și atâta tărie au luat mincinoasele dogmele aceluia încât abia se propovăduia în Biserici Fiul lui Dumnezeu. Aceasta aflându-o Dionisie al Alexandriei, a trimis la ei soli ca să-i întoarcă la adevărata dogmă a Bisericii; din acestea dar se arată, că episcopul Alexandriei, și mai înainte de acest sinod avea patriarhiceștile pronomii din învechit obicei (care mai vârtos au stăpânit de la cel 34 apostolesc, ce zice, că episcopii fiecărui neam, se cuvine să cunoască pe unul mai întâi, și altele) avea stăpânirea nu numai a ocârmui cele bisericești ale eparhiilor de acolo, și ale ocârmuirilor, ci și a caterisi episcopi, și mitropoliți, ai climei aceleia. Și fiindcă zisul Meletie cel caterisit de al Alexandriei, se apucase de a silnici obiceiul cel de acest fel, și a îndrăzni să hirotonisească alți episcopi în ocârmuirea Alexandriei, pentru aceasta sinodul acesta I în Niceea au reînnoit prin acest canon obiceiul cel din început.

¹¹⁵ Că nume de patriarh mai întâi a început a se zice în vremile lui Teodosie celui mic, patriarhii mai întâi zicându-se cu osebire episcopi ai apostoleștilor scaune. Acest Teodosie mai întâi a numit pe al Romei patriarh, și pe dumnezeiescul Hrisostom, precum aceasta o arată Socrat în cartea 7 cap 3, s-a zis însă numele acesta și în sinodul din Calcedon, și mai ales de Iustinian s-au numit patriarhi, patriarhii. Și însemnează două oarecare, numele acestea, sau pe episcopii cei ce s-au făcut efori, și exarhi în oarecare eparhii, și ocârmuiri de către obștească sinod, precum au făcut aceasta cel al 2-lea a toată lumea sinod, după Socrat cartea 5 cap 8, dintre care unul a fost, și Grigorie Nissa, supus celui al Cezareei. Și s-au numit aceștia cu acest nume patriarhi nu de la covârșirea scaunelor, ci de sinodiceasca hotărâre. Ca să aibă mai multă tărie spre sădire și spre dezrădăcinare, fiindcă întocmai era cu ceilalți patriarhi. Pentru aceasta și Grigorie Nissa scriind către Flavian al Antiohiei, asupra lui Chesarias cel ce îl defăimase pe el zicea: de s-ar judeca după vrednicia preoției, întocmai și deopotrivă de către sinod, și un pronomion amânduror nouă s-ar fi făcut, iar mai ales îngrijirea îndreptării celor obștești, întru a fi întocmai. Sau însemnează chiar pe episcopii cei ce au cinstea cea întâi în Biserică, de la covârșirea scaunelor acelora, și de la întâia dregătorie nu personală fiind ca acelora; ci cuvenită scaunelor acelora, după moștenire. Care cincii au fost: cel al Romei, al Constantinopolului, al Alexandriei, al Antiohiei, și cel al Ierusalimului. Și fiindcă cel I a lepădat frâul, a rămas 1 cel al Constantinopolului; sau adaos și al cincilea cel al Moscovei cei mari; dar și acesta acum nu este. Iar deși Petru al Antiohiei scriind către cel al Achiliei a zis, că singur el cu deosebire se zicea patriarh, cu care s-a unit și Valsamon, totuși nu căutăm ce zic episcopii pentru sineși, ci ceea ce pentru dânșii zice soborniceasca Biserică. A numit însă Dionisie, și Timotei Eluros (Motocul) patriarh și pe cel al Efesului, dar o a stricat aceasta sinodul al 4-lea. A numit și Teodor istoricul patriarh pe al Tesalonicului; totuși așa l-a zis, ori după cuvântul

stăpânire peste episcopii, și mitropoliții Egiptului, și ai Libiei, și ai Pentapolei. Precum și patriarhul Romei același obicei ținea¹¹⁶ a avea stăpânire și șederea mai sus decât toți episcopii, și mitropoliți. Așisderea încă și patriarhul Antiohiei a avea stăpânirea peste episcopii, și mitropoliții Siriei, și ai Chilisiriei (Covățiteisiriei), ai amânduror Chilichiiilor, ai Mesopotamiei, și ai tuturor celorlalte supusei lui ocârmuirii. Și nu numai pronomiile patriarhilor acestora poruncește canonul acesta a se păzi. Ci încă și pronomiile celorlalte eparhii, și a Bisericilor celor supus mitropoliților, atât celor ce sunt patriarhi, cât și celor ce nu sunt supuse patriarhilor, și atuncea și acum adică, celor neatârnați, precum al Asiei, al Pontului, al Trachiei, al Ciprului, al Africii, și al celorlalte (măcar că alții zic că alte eparhii numește canonul aici, că cuprinzător numește pe ocârmuirile cele supuse celorlalți doi patriarhi, al Constantinopolului, și al Ierusalimului, și că mitropoliți numește numai pe patriarhi. Dar tâlcuirea cea dintâi este mai bună, și vezi la Dositei în dodecabiblion foaia 117 și 123). Încât nici un lucru ce atârână de bisericasca ocârmuire să nu se facă fără de socotința acestora. Și fiindcă cea mai mare treabă și mai de căpetenie din toate cele bisericesti sunt hirotoniile, pentru aceasta prin urmare adaoge canonul, că oricare s-ar face episcop, fără de socotința mitropolitului său, au hotărât marele sinodul acesta, ca unul ca acesta să nu fie episcop. (Căci deși mulțimea episcopilor ar fi ales pe episcopul, întărirea însă a alegerii se cuvenea a se face de mitropolitul, și pe care acela l-ar fi ales, se cuvenea a se face episcop; și vezi subînsemnarea canonului al 4-lea al acestui 1 sinod). Însă dacă de obște toți vor alege pe cineva de episcop după canoanele bisericesti, iar doi, sau trei ar zice împotriva, nu după dreptul cuvânt și cu dreptate, ci cu prigonire, și în pizmă, hotărârea celor mai mulți să biruiască; precum și canonul al 19-lea al sinodului din Antiohia rânduiește. Iar canonul al 13 al sinodului din Cartagina zice, că dacă dintre alegătorii, care au și iscălit, în urmă s-ar împotrivi vreunul însăși mărturisirei sale și iscăliturii, acela însuși pe sine se va lipsi de cinstea episcopului. Citește și tâlcuirea la cel apostolesc 34.

CANONUL 7

Fiindcă obicei, și tradiție (predanie) veche, s-a apucat a se ținea, ca episcopul Eliei să se cinstească, aibă-și urmarea cinstei, păzindu-se dregătoria sa cu mitropolia.

(Apostolic, can. 34; Sinod 2, can. 2, 3; Sinod 3, can. 8; Sinod 4, can. 28; Sinod 6, can. 36; Antiohia, can. 19)

TÂLCUIRE

Două tâlcuiri primește canonul acesta. Că Valsamon și Anonimul (nenumitul) tâlcuitorul al canoanelor, cu care împreună se unesc și câțiva papiști și calvini, tâlcuiesc, că de vreme ce veche tradiție au apucat, și obicei, a se cinsti episcopul Eliei,

exarhilor, precum a făcut sinodul al 2-lea, cum am zis, ori precum alții zic, pentru multele episcopii ce avea, mai la patruzeci. (Dositei, dodecabiblion).

¹¹⁶ Nu tâlcuiesc drept pe canonul acesta cei ce năvălesc de la Biserica Romei. De unde papa Felix pricindu-se cu Acachie al Constantinopolului, stricând canonul a zis, că episcopul Romei în fiecare sinod are tăria, precum canonul (acesta adică) al sinodului din Niceea voiește. Și mai înainte de acesta și Pashasinus loçtiitorul lui Leon, pe dos a zis aceluiși canon în sinodul al 4-lea. Noi însă din însăși graiurile canonului aflăm adevărata înțelegere a sinodului acestuia. Deci zicem că de vreme ce Meletie a răsturnat dreptățile episcopului Alexandriei, precum am zis, a dat pricină sinodului acestuia să pună canonul acesta, și să rânduiască nu vreun lucru nou, ci numai să întărească rânduielile și obiceiurile, care din vechime se păstrau, nu numai la patriarhi, ci și la mitropoliți, și nu numai întru hirotonii, pe care le abătea Meletie, ci și întru toată altă dreptate, ce se cuvine patriarhilor, și mitropoliților după Bisericile cele supuse lor. Adică a avea stăpânire fiecare patriarh peste eparhiile cele supuse lui. Și dar și ocârmuirea episcopului Romei este îngrădită, ca și a celorlalți patriarhi.

adică al Ierusalimului¹¹⁷, pentru că întru dânsul s-a întrupat, și a pățimit Domnul și mântuitoare propovăduire dintr-însul a ieși prin Sfinții Apostoli a toată lumea, să-și aibă cinstea potrivită cu cea dintâi, și în anii cei din urmă, însă singură cinstea fără de stăpânire, și fără de dregătorie. Pentru că stăpânirea și dregătoria se cuvine a păzi mitropolia Palestinei, zic adică a Cezareei¹¹⁸ care se numește a lui Straton, căreia precum zice, se supunea Ierusalimul. Precum adică și canonul 12 al sinodului din Calcedon rânduiește, că cetățile câte prin împărătești scrisori au luat nume de mitropolie, episcopii acei (mitropolii) dobândească-și singură cinstea, iar dreptățile sale să se păzească mitropoliei celei după adevăr. Cu care chip Marchian a cinstit pe Healchidona, și Valentinian pe Niceea, după practicala 13 a sinodului 4. Iar Zonara și alții vor că, precum canonul cel mai de sus a dat protia celui al Alexandriei, și celui al Antiohiei, sau mai bine a zice le-au înnoit, ca pe unele din nou schimbate. (Că protia celui al Romei nu s-a înnoit. Fiindcă era precum am zis întreagă, și nestrămutată) într-acest chip și canonul acesta a mai hotărât cinstea celui al Ierusalimului. Adică precum acela a întărit acelora, nu numai pronomii, și cinstea patriarhicească, ci și rânduiala cinstei acesteia, după care, cel al Romei este întâi, iar al Alexandriei al doilea, și al Antiohiei al treilea, așa și canonul acesta a întărit patriarhului Ierusalimului, nu numai cinstea patriarhicească, ci și rânduiala cinstei. Pentru aceasta nu a zisă aibă-și cinstea, ci aibă-și urmarea cinstei. Adică să fie cu rânduiala cinstei al 4-lea după cei trei. Iar a se păzi vrednicia sa cu mitropolia, însemnează că cinstea aceasta patriarhicească, nu este personală, și particulară, ci afierosită mitropoliei Ierusalimului, încât să treacă la toți moștenitorii scaunului celui după vreme, și nu numai la acesta, și la acela. Iar cum că Ierusalimul a fost mitropolie, martori sunt, atât Iosip zicând: despre Iudeea în cartea 7 cetate mare, și mitropolie a tot neamul iudeilor. Cât și Filon, mitropolie nu a unei țări a iudeii, ci și a celor mai multe. Că apostolescul scaun al Ierusalimului, nu numai că este cel mai întâi decât toată lumea, ci și patriarhicesc pronomion a avut din început, și are. Întâi, pentru că a avut eparhii supuse luiși, și ocârmuire patriarhului cuvenită. Drept aceea proestoșii Bisericii cei de loc, și nu cel al Cezareei, au hirotonisit pe Dion al Ierusalimului, după ce s-a dus Narchis. Iar arătându-se iarăși Narchis, iarăși de frați se cheamă, după Eusebiu, și nu de fratele, sau de al Cezareei. Iar Narchis a făcut sinod cu 14 episcopi pentru Paști mai înainte de sinodul 1. Al doilea, pentru că patriarhul Ierusalimului în sinodul 1 el întâi a iscălit, iar Eusebiu al Cezareei al 5-lea, și peste tot a zice, că mitropolii se schimbă adică, întru iscălituri, și în șederile sinoadelor, și cuvântările către împărați, alteori mai întâi, și alte ori mai în urmă. Iar cel al Ierusalimului, totdeauna întâiul între Părinții sinodului, și de-a pururea împreună cu patriarhii se numără, și cu mitropolii niciodată. Și citește de Dositei în dodecabiblon cartea 2 cap 4. Iar de am și da că Ierusalimul ar fi fost supus Cezareei, dintru aceasta ce iese? Că precum Vizantia mai întâi era supus Iracliei, iar apoi după

¹¹⁷ Însemnează că după Iosip despre Iudeea cartea 7, cap 18 Ierusalimul s-a numit, pentru că Melchisedec întâiul zidind cetatea, a zidit și Biserică, din aceasta cetatea au numit-o Ierusalim. Și numele Ierusalimului este tot evreiesc, însemnând vedenia de pace, după Sfinții Părinți. Și Ierusalim mai întâi numindu-se, în urmă Elia capitolia s-a numit, după Dion istoricul. Elia de la Adrian care se poreclea Elius, care săpându-se mai înainte Ierusalimul, și cu boi arându-se, și semănându-se după istoricul Eusebiu, și abia de pe fața pământului cunoscându-se, după Teologul Grigorie, Elia s-a poreclit, după Teodorit și Eusebiu. Iar capitolie, pentru că în locul Bisericii lui Dumnezeu, au zidit capiştea lui Dia celui ce se cinstea în capitolia Romei, același Adrian, după însuși Dion istoricul.

¹¹⁸ Cezareea s-a numit, pentru că după Eusebiu, Irod o a zidit aceasta în numele lui August Chesariul. Care mai întâi se numea turnul lui Straton. Întru care și statui ale Chesarului și ale Romei se aflau după Iosip iudeul cartea 15 cap 13. Însă trei Cezarei erau în Asia, una mitropolia aceasta a Palestinei, a doua cea a Capadociei (care și maza Chesarului se numea, după Sozomen, cartea 5 cap 4, încă și mazaca). Și a treia cea a lui Filip.

ce Vizantia s-a făcut patriarhie, Iraclia s-a supus ei. Întru acest chip, de am și ierta (care nu este) că se supunea Ierusalimul Cezareei, după ce Ierusalimul s-a cinstit a fi patriarhie, Cezareea a rămas cu dregătoria sa, a fi mitropolie a Palestinei, și mai plecată însă decât Ierusalimul. Fiindcă ea, este numai mitropolie, iar Ierusalimul patriarhie.

CANONUL 8

Pentru cei ce se numeau pe sineși curați cândva, iar venind către soborniceasca, și apostoleasca Biserică, au socotit sfântul, și marele sinod, ca hirotiesindu-se ei, apoi așa să rămână în cler. Însă mai întâi de toate, aceasta se cuvine a o mărturisi ei în scris, că se vor învoi, și vor urma dogmelor soborniceștei, și apostoleștei Biserici. Adică și cu cei însoțiți prin a doua nuntă a se împărtăși, și cu cei ce în vreme de goană au căzut; pentru care și timp s-a rânduit, și vreme s-a hotărât; ca ei să urmeze întru toate dogmele soborniceștei Biserici. Deci ori unde s-ar afla, ori prin sate, ori prin cetăți numai ei singuri hirotonisiți, cei aflați în cler, vor fi întru aceeași schimă (chip). Iar (unde) ar fi episcop al soborniceștii Biserici, și ar veni oarecare, este arătat cum că episcopul Bisericii va avea dregătoria episcopului, iar cel ce se numește episcop de către cei ce se zic curați, că aveau cinstea prezbiterului. Afară de nu cumva i s-ar părea episcopului (însuși) al împărtăși de cinstea numelui. (Sinod 7, can. 14; Ancira, can. 13; Neocezareea, can. 14; Antiohia, can. 8, 10) Și dacă aceasta nu îi va plăcea lui, va socoti un loc, ori de horepiscop, ori de prezbiter, pentru cel ce se socotește negreșit a fi în cler. Ca să nu fie doi episcopi în cetate.

(Apostolic, can. 46, 47, 68; Sinod 2, can. 7; Sinod 6, can. 95; Laodiceea, can. 7, 8; Cartagina, can. 66; Vasilie, can. 1, 47; Teofil, can. 12)

TÂLCUIRE

Curați se zic navatianii (așa pe sineși numindu-se după mândria cugetului, precum scrie Eusebiu cartea 6, cap 43). Iar Navat a fost prezbiter al Bisericii romanilor, carele nu primea pe aceea, ce în vremea goanei s-a fost lepădat (de credința lui Hristos) iar apoi s-au căit. Ci nici cu cei însoțiți prin a doua nuntă se împărtășea. Și după Botez zicea, că nu se mai poate milui cel ce a păcătuit, după Epifanie la eres 59, și după Augustin eres 38. Deci acesta măcar că în dogmele credinței nu a greșit, nici era eretic, ci numai schismatic, după 1 canon al marelui Vasile. Pentru ura de frați a sa însă și nemilostivirea socotelii, și mândria sa, s-a anatematizat, de sinodul cel ce s-a făcut în Roma în vremea lui papa Corneliu, după Eusebiu, și de sinoadele ce s-au făcut în Cartagina, în vremea lui Ciprian, și în Antiohia și în Italia împotriva lui. De la acesta s-a numit navatiani și cei ce au urmat relei socotelii lui. Aceasta așa fiind cunoscute, zice canonul acesta, că dacă navatianii cei de acest fel, vor veni la soborniceasca Biserică, s-a socotit de cuviință să se hirotetisească¹¹⁹ și așa să se primească, și să rămâie în

¹¹⁹ Hirotesia aici nu este hirotonie, precum poate a prepune cineva, ci este a se pune mâna preoților pe capetele ereticilor celor ca aceștia, și așa să se primească ca pocăindu-se. Că așa prin hirotesia (și nu prin hirotonie). Și canonul 49 al celui din Cartagina, voiește a se primi cei ce se pocăiesc. Și că este adevărat cuvântul meu, mărturisește și sinodul al 7-lea, că citindu-se canonul acesta la întâia praxă a aceluiași, și întrebându-se, cum se cade a se înțelege zicerea hirotetisindu-se, a zis preasfântul Tarasie; spre blagoslovenie se zice aici hirotesia, și nu spre hirotonie. Drept aceea din canonul acesta trebuie a se învăța Părinții cei duhovnicești, să-și pună mâinile pe capetele celor ce se pocăiesc, când le citesc rugăciunea cea iertătoare, precum o zice aceasta și canonul 35 al celui din Cartagina anume. Că de nevoie este hirotesia aceasta la taina pocăinței. Și auzi ce zic Apostolii în așezământurile lor. (cartea 2 și cap 18) „Primește pe cel ce a păcătuit, când se va tângui, și punându-ți mâna pe capul lui, lasă-l apoi să rămână în turmă.” Și iarăși (la același cap 43) „Precum primești pe cel necredincios, după ce îl vei boteza, așa și pe cel păcătos, după ce îl vei hirotetisi ca pe un curat îl vei așeza la pășunea cea duhovnicească. Și hirotesia i se face lui în locul botezului. Fiindcă prin punerea mâinilor se

soarta lor, cei ce erau adică și în chip clerici (așa prin hirotésie au primit pe donatiști și canonul 66 al sinodului din Cartagina) însă trebuie să mărturisească în scris, că au să păzească toate dogmele soborniceștii Biserici. Cum că vor primi pe cei de-a doua nuntă, și pe cei ce de silă s-au lepădat de Hristos, și cum că îi vor iconomisi pe ei, după rânduitele vremi, și după canonul pocăinței celor ce s-au lepădat de Hristos; și așa, oriunde s-ar afla, ori în cetăți, ori în sate, să rămână în cler, și în treapta în care s-a aflat fiecare hirotonisit. Adică episcopul să rămână episcop; prezbiterul, prezbiter; și diaconul, diacon; să rămână însă episcopul, acolo unde episcop dreptslăvitor al soborniceștii Biserici nu este. Iar dacă la aceeași Biserică se află și dreptslăvitorul episcop, acesta să-și aibă dregătoria, și toată lucrarea, și numele de episcop, iar novatianul cel ce mai-nainte a fost episcop, să aibă pe singură cinstea prezbiterului; afară numai de va voi dreptslăvitorul episcop, să aibă și acela cinste, și numele gol de episcop¹²⁰ însă nu și să lucreze vreo sfințită slujbă ca episcop, pentru ca să nu urmeze necuviința aceasta, a fi doi episcopi într-o una și aceeași cetate (despre care vezi canon 35 apostolesc și pe cel al 16 al celui 1 și al 2-lea sinod¹²¹ iar de nu va voi nici aceasta, se cuvine a ierta să aibă loc de episcop¹²² sau de prezbiter, pentru ca împreună să se numere și el cu ceilalți ierosiți, și clerici, și să nu se arate cu totul căzut din cler.

CANONUL 9

Dacă oarecare fără cercetare s-a proadus prezbiteri, sau cercetându-se ș-au mărturisit păcatele lor¹²³. Și mărturisindu-se ei, afară de canon pornindu-se oamenii, asupra unora ca acestora ș-au pus mâna, pe aceștia canonul nu-i primește. Că pe neprihănirea o apără soborniceasca Biserică.

(Apostolic, can. 25, 61; Neocezarea, can. 9, 10; Teofil, can. 3, 5, 6)

dă Duhul cel Sfânt celor ce credeau. Obișnuirea hirotésiei acesteia însă, în darul acest nou, a apucat a se ține de la legea veche, că așa și arhiereul prin punerea mâinii primea jertfele arderilor de tot, și ale mântuirii, și cele pentru păcat. Și vezi capetele 1 și 3 și 4 ale cărții Leviților. Însemnează însă, că cu iconomie au primit sinodul acesta pe navatiani, precum însemnează marele Vasile în canonul 1. Vezi, și tâlcuirea canonului al 7-lea al sinodului 3 unde canonul 39 al sinodului din Iliviria zice că prin hirotésie să se primească ereticii.

¹²⁰ Precum și pe Meletie cercetându-se l-au osândit sinodul 1 să petreacă în Lico, gol nume de episcop având, și de aici înainte nici în cetate, nici în vreun sat să hirotonisească. Sozomen în Bisericeasca Istorie, cartea 10, cap 14 și Socrat cartea 10 cap 9.

¹²¹ Scrie Sozomen, în cartea a 4-a cap 14 povestind despre Felix, și despre Liberie episcopii Romei, zice. Aceasta Dumnezeu iconomisind să moară Felix, și să rămâie singur Liberie, pentru a nu se necinsti scaunul lui Petru, de doi povățuitori chivernisindu-se, care este semn de prigonire, și străin de bisericescul canon. Iar Epifanie la eresul 68 zice: Nici odată Alexandria a avut doi episcopi. Și Cornelie al Romei, scriind către Fanie al Antiohiei, prihănește pe Mavdat că cerea să se facă, care s-a și făcut episcop al Romei, însuși Cornelie acesta fiind într-înșea legiuit episcop; și zice, deci cum nu cunoștea, că într-o Biserică un episcop se cuvine a fi, și nu doi?

¹²² Fiindcă nu este slobod a se face episcop în sat, sau într-un târg mic, în care și un singur prezbiter este destul, pentru a nu se defăima numele episcopului, după canonul 6 al sinodului din Sardica, pentru aceasta, în niște orașe mici ca acestea, și în sate, se făcea cei ce se numea horepiscopi. Deci horepiscopul după canonul 10 al Antiohiei, se făcea de episcopul cetății aceleia, la care supus, și însuși și satul lui. Zice dar canonul acesta, că unul ca acesta se hirotonisească citeți, ipodiaconi, și (eforchistis) adică catehisitori. Dar să se caterisească de va îndrăzni fără voia episcopului celui din cetate a hirotonisi prezbiter sau diacon, măcar de ar avea și hirotésie de episcop. Iar canonul 8 al aceluiași sinod, iartă a da neprihăniți horepiscopi cărți pașnice, adică slobozitoare celor ce ar cere. Așisderea încă și canonul 13 al celui din Anghira, rânduește că fără scrisorile adevăratului episcop să nu hirotonisească horepiscopii, prezbiteri, sau diaconi, nici în locul lor, nici într-o altă cetate.

¹²³ Ioan Antiohianul în adunarea canoanelor, în loc de „păcatele lor” are „Cele greșite de dânșii” care este și mai drept.

TÂLCUIRE

Canonul acesta rânduiește, că, cei ce vor să se ierosească, se cuvine a fi curați de păcate care opresc ierosirea (adică sfințirea), și se cuvine a se cerceta viața, și petrecerea lor. Iar dacă oarecare s-au făcut prezbiteri, fără a se cerceta, sau și cercetându-se și-au mărturisit păcatele lor, fiind opritoare de prezbiterie, iar arhieriei cei ce i-au cercetat, pornindu-se afară din canoane, au hirotonisit pe ei prezbiteri, aceștia, zic, care cu nevrednicie s-au prezbiterit, neprimiți sunt de a lucra preoțește. Că vădindu-se de către alții, sau însuși mărturisindu-și păcatele cele opritoare de preoție, ce au făcut mai-nainte de hirotonie, se caterisesc după Valsamon și Zonara. Sau înceteze despre a lucra preoțește, după anonimul (nenumitul) tâlcuitor al canoanelor. Dar adaoge și pricina canonul, pentru care cei ce au căzut în păcate nu sunt primiți la preoție. Fiindcă zice, că soborniceasca Biserică apără, și voiește a fi prezbiterii neprihăniți întru păcate, precum poruncește Pavel, a fi și episcopul, zicând: „Se cuvine episcopul a fi neprihănit” (I Timotei: 3,2) adică nu numai neînvinovățit, ci și cu totul neprihănit, și ne catigorit¹²⁴.

CANONUL 10

Câți dintre cei ce au căzut s-au prohirisit (adică s-au hirotonisit) prin neștiință, sau și mai-nainte știind cei ce i-au prohirisit, aceasta nu face sminteală canonului bisericesc, căci cunoscându-se se caterisesc.

{Apostolic, can. 62; Ancira, can. 1, 3, 12; Petru, can. 10}

¹²⁴ Însemnăm însă aici o socoteală sobornicească și obștească, că toți cei ce afară de canoane, și cu nevrednicie s-au hirotonit, mai-nainte de a se caterisi de sinod, cu adevărat sunt prezbiteri. Fiindcă precum zice dumnezeiescul Hrisostom: „Pe toți Dumnezeu nu-i hirotonește, însă prin toți el lucrează; deși ei ar fi nevrednici, pentru a se mântui norodul” (voroava 2 către Timotei la cea 2). Și iarăși: „Fiindcă și prin cei nevrednici darul lucrează nu pentru dânșii, ci pentru cei ce vor să se folosească.” (voroava 11 la cea 1 către Tesaloniceni) Și iarăși: „Acum dar și prin cei nevrednici a obișnuit a lucra Dumnezeu. Și nimic darul Botezului de la viața prezbiterului se vatămă”. (voroava 8 la cea 1 către Corinteni) Dar și în voroava a 3-a la cea către Coloseni prin multe aceasta o dovedește. Întru care și acestea le zice: „Darul lui Dumnezeu care și întru cei nevrednici lucrează, nu pentru noi, ci pentru voi.” Și iarăși, „nu pe mine mă defaimă, ci prezbiteria. De mă vei vedea gol de aceasta, atuncea defaimă-mă. Atuncea nici eu voi suferi a porunci. Până însă ședem în tronul acesta, până când vom avea șederea întâi, avem stăpânirea și tăria, deși nevrednici suntem.” Iar Simeon al Tesalonicului (în răspunsul al 13-lea) zice, „prin hirotonie lucrează darul întru dânșii, ori arhieriei de sunt, ori ierei, pentru mântuirea celor ce vin, și câte Taine vor săvârși, sunt cu adevărat Taine. Vai însă (adaoge același iarăși) unora ca acestora. Care ori mai-nainte de hirotonie au greșit, ori după hirotonie, că nevrednici sunt de preoție. Și de vor a se pocăi, și a se mântui, înceteze desăvârșit de la preasfintele lucrări al preoției. Fiindcă nimic altă îi va ajuta spre pocăință, de nu mai-nainte se vor părăsi de preoție.” Vezi și mărturia lui Hrisostom pentru paretisire la forma canonicității paretisiri la sfârșitul cărții.

TÂLCUIRE

Câți au căzut¹²⁵, adică s-au lepădat de Domnul nostru Iisus Hristos, apoi s-au pocăit, nu se fac prezbiteri. Căci cum este cu putință a se face prezbiter cel ce după canoane este oprit a se împărtăși cu dumnezeieștile Taine până la moartea sa? Pentru aceasta și canonul acesta zice, că, acei câți dintre cei ce s-au lepădat (de Hristos) s-au hirotonisit, ori pentru că arhiereul cel ce i-a hirotonisit nu știa lepădarea; sau pentru că știa dar n-a băgat samă, sau au socotit că hirotonia poate ca și botezul să-i curățească, precum tâlcuiește Valsamon. Aceasta zic, a se hirotonisi adică prin neștiință, sau în știință, nu aduce vreo sminteală sau împiedicare bisericescului canon, încât a nu-i opri despre a lucra preoția, nu. Pentru că după ce se vor vădi, că întru acest chip s-au hirotonisit, se caterisesc. Câți însă mai-nainte de botez au jertfit idolilor, aceștia botezându-se, se preoțesc, ca unii ce se spală de păcat după canonul 12 din Ancira. Iar câți pentru Hristos s-au muncit, și s-au închis, și de silă și nevoie au primit în mâini tămâie, sau în gură mâncări de jertfă, aceștia, dacă cealaltă viață a lor este bună, se prohirisesc clerici, după canon 3 al aceluiași. Însemnează însă, că nu numai cei ce mai-nainte de hirotonie s-au lepădat (de credință) apoi hirotonisindu-se se caterisesc, ci și câți după hirotonie s-au lepădat, și citește canonul 62 apostolesc.

CANONUL 11

Pentru cei ce au călcat credința fără de silă, sau fără de luarea averilor, sau fără primejdie, sau ceva de acest fel, care s-au făcut sub stăpânirea lui Lichinie, au socotit sinodul, deși au fost nevrednici de iubire de oameni, însă să se milostivească spre ei. Deci câți cu adevărat se vor căi, trei ani vor face ca niște credincioși între cei ascultători, și șapte ani vor cădea jos. Iar doi ani fără proaducere se vor împărtăși cu poporul de rugăciuni.

(Ancira, can. 6; Petru, can. 2; Vasilie, can. 73, 81; Grigorie, can. 2)

TÂLCUIRE

Alte canoane pentru cei ce de multa silă, și de mare nevoie se lepădau de credință vorbesc, iar canonul acesta vorbește pentru cei ce fără de nevoie se leapădă, zicând: Cei ce au călcat credința cea în Hristos fără de oarecare nevoie, sau primejdie, s-au lipsirea averilor lor, care au fost cei ce erau în vremile tiranului Lichinie. Aceștia zic, măcar că erau în vremile nevrednici de iubirea de oameni, și de sincatavasis (conpogorământ), s-au părut însă sinodului să arate milă spre dânșii. Deci câți cu adevărat, și din inimă, dar nu cu fățarnicie, și cu minciună, se căiesc pentru păcatul ce au făcut, aceștia trei ani vor face între ascultători. Adică vor sta în pridvor înaintea sfințelor și împărăteștilor porți ale Bisericii, pentru ca să asculte dumnezeieștile Scripturi, până ce va zice diaconul câți sunteți catihindu-vă ieșiți, după aceasta să iasă. Iar doi ani vor cădea jos, adică vor intra în Biserică, și vor sta în partea cea din urmă a amvonului; să iasă însă și aceștia împreună cu cei ce se catihisesc, când zice diaconul, câți sunteți catihisindu-vă ieșiți. Iar doi ani se vor împărtăși întru rugăciuni împreună cu norodul. Adică vor sta împreună cu cei credincioși să se roage, și să nu

¹²⁵ Însemnează, că în vremea goanelor câți rămâneau statornici în credința lui Hristos, în de obște se numeau stătători. Care se împărțeau în două, în mărturisitori, și mucenici. Și mărturisitori se ziceau, cei ce luau feluri de chinuri pentru mărturisirea lui Hristos, și nu se omorau. Iar mucenici, cei ce mureau în temnițe și în munci. Iar câți dimpotrivă nu stăruiau în credința lui Hristos, se numeau căzuți, sau greșiți, sau călcători, spre deosebirea de cei stătători. Care se despărțeau în patru rânduieli. Cei întâi se numeau cei ce jertfiseră, pentru că au jertfit idolilor, sau au mâncat jertfă idolească. Cei al doilea care au tămâiat, pentru că au tămâiat idolii. Cei al treilea libelatici, pentru că da libel, adică în scris mărturisirea, că nu sunt creștini, sau și cumpăra acest fel de mărturie de la eparhul că au jertfit. Și cei al patrulea, vânzători, care temându-se de gonaci vindeau Sfințitele cărți ale creștinilor spre a se arde. (Adolf Labiul din Bisericeasca Istorie cartea 2 cap 3).

iasă cu cei ce se catihisesc, fără însă a se împărtăși cu dumnezeieștile Taine, până ce se vor sfârși acei doi ani.

CANONUL 12

Iar cei ce vor fi chemați de har, și pornirea cea întâi arătând, și brâiele lepădând, iar după acestea, la a loruși borătură se vor întoarce, ca câinii, încât unii și arginți a da, și cu beneficii spre a isprăvi, ca iarăși să se ostășească, aceștia, zece ani să cadă, după vremea de trei ani a ascultării. Peste toate acestea, se cuvine a cerceta buna voință a lor, și felul căinței. Căci câți cu frică, și cu lacrimi, și cu răbdare, și cu faceri de bine, își vor arăta întoarcere cu lucrul și nu cu chipul, aceștia plinind vremea hotărâtă a ascultării, după cuviință se vor împărtăși de rugăciuni, împreună cu a fi slobod episcopului, a socoti și ceva mai iubitor de oameni pentru dânșii. Iar câți cu nebăgare de seamă au adus, și au socotit că le ajunge lor spre întoarcere, chipul intrării în Biserică, numai decât plinească vremea.

(Petru, can. 9, 11; Sinod 6, can. 102; Ancira, can. 2, 5, 7; Laodiceea, can. 1, 2; Vasilie, can. 2, 3, 74, 84; Grigorie, can. 4, 5, 7, 8)

TÂLCUIRE

Și canonul acesta pentru ostașii creștini, se vede că vorbește, care se aflau în anii lui Lichinie, și rânduieste așa: câți ostași creștini, chemându-se, și împuternicindu-se de dumnezeiescul Har, au arătat mai întâi vitejie și pornirea spre mucenicie, și brâiele le-au aruncat, semne fiind a ostășiei lor; iar după aceasta s-au întors ca câinii la borătura loruși, adică s-au căit, și s-au lepădat de credință. Încât unii dintr-înșii și bani au dat, și cu beneficii, adică cu feluri de daruri, au dobândit iarăși ostășia cea dintâi, aceștia zic, după ce vor face trei ani în locul ascultătorilor, să facă, și zece ani încă în locul celor ce cad. Adică, să intre în Biserică, și să iasă împreună cu cei ce se catehiesc. Însă peste toate acestea arhiereul, și duhovnicescul părinte, se cuvine să cerceteze voința unora ca acestora, și felul, și așezarea căinței lor¹²⁶. Căci, câți cu frica lui Dumnezeu se pocăiesc, și cu lacrimi și cu umilință fac pe Dumnezeu milostiv, și rabdă chinuri, și fac faceri de bine, milostenii adică, și alte bunătăți. Și în scurt a zice, se pocăiesc cu adevărat și curat, și nu cu fățarnicie, și numai întru arătare. Aceștia, zic, după ce vor împlini acei trei ani cu ascultătorii, după dreptate roagă-se împreună cu cei credincioși, și din Biserică să nu iasă. Și pe lângă conpogorământul acesta, este slobod arhiereului a arăta pentru dânșii încă mai multă iubire de oameni, și milostivire. Iar câți cu nebăgare de seamă și cu lenevire se pocăiesc, și socotesc că este îndestul spre

¹²⁶ Pentru aceasta dumnezeiescul Hrisostom (cuvântul 2 pentru preoție) zice aceste: „Nu se cade după măsura păcatelor să pună păstorul și certările. Ci să socotească, și proeresul păcătoșilor, nu cumva vrând a cârpi, pe cea ruptă, mai rău să o rupă, și silindu-se să îndrepteze pe cel căzut, mai mult să-l doboare. Că cei neputincioși după proeresis (adică după mai-nainte alegere și voința) de se vor certa câte puțin, vor putea, de nu desăvârșit, dar măcar în parte a se izbăvi de păcate și de patimi; iar dacă deodată de va da cineva toate cuviincioasele certări și canonisiri, îi va lipsi și de cea puțină îndreptare, ce o putea lua. Și iarăși: Multă înțelepciune trebuie să aibă păstorul, și mii de ochi, ca să vadă din toate părțile deprinderea sufletului. Pentru că precum unii, neputând suferi asprimea canonului, se fac tari în cerbice, și sărind cad în deznădăjduire. Așa iarăși dimpotrivă, sunt unii care pentru că nu au luat canon potrivit păcatelor lor, se lenevesc, și mai răi se fac, și se îndeamnă a păcătui mai mult. Pentru aceasta în vremea patriarhului Luca, un episcop canonisind prea în puțină vreme pe un ostaș, ce făcuse ucidere de bună voie, și dându-i în scris nevinovățirea lui, s-a învinovățit de sinod pentru pogorământul acesta covârșitor, ce a făcut; iar episcopul, a adus spre mărturie canonul acesta al sinodului acestuia. Însă a auzit de la sinodul acela, că arhierilor s-a dat voie să adaoge, sau să împuțineze certările canoanelor, nu însă și să facă covârșitoare și necercetată conpogorâre. Apoi pe ucigașul ostaș sinodul l-a supus certărilor canoanelor, iar pe episcopul l-au pedepsit cu oprirea arhieriei întru atât a rânduită vreme.

pocăință a intra în Biserică după arătare împreună cu cei ce cad, și să iasă iarăși cu cei ce se catehiesc. Aceștia zic, plinească, și acei trei ani ai ascultării, și acei zece ani întregi ai căderii.¹²⁷

CANONUL 13

Iar pentru cei ce călătoresc (din viață) vechea și canonicasca lege se va păzi și acum, încât, de se călătorește vreunul, de merindele cele mai de urmă și prea de nevoie, să nu se lipsească. Iar dacă cel deznădăjduit, și poate s-a împărțășit, va rămâne iarăși între cei vii, fie împreună cu cei ce se împărțășesc de singură rugăciunea. Iar de obște, și pentru oricare ar călători din (viață), cerându-se a se împărțăși de Euharistie, episcopul cu cercetare împărțășească-l din prosfora (producere).

TĂLCUIRE

După ce dumnezeieștii Părinți aceștia au rânduit despre certare, și cu ce chip, și în câtă vreme se cuvine a fi neîmpărțășiți cei ce s-au lepădat de Hristos. În canonul acesta rânduiesc, căci câți dintre unii ca aceștia, se primejduiesc să moară, la aceștia să se păzească și canonicasca lege (care se socotește a fi canonul 6 al sinodului din Ancira, mai vechi fiind decât acest 1 sinod ecumenic). Încât, oricare se va deznădăjdi spre moarte, să nu se lipsească de cea de săvârșit, și mai de pe urmă, și prea de nevoie merindă pentru călătoria aceea și înstrăinarea, care este împărțășirea dumnezeieștilor Taine¹²⁸. Însă dacă acesta ce s-a hotărât de moarte, și s-a împărțășit cu sfintele Taine, se va însănătoși iarăși, acesta să stea numai cu cei credincioși, și să se roage împreună, nu însă și să se împărțășească. Iar Valsamon zice, că unul ca acesta, pentru care vorbește canonul acesta, fiindcă se află în locul celor ce împreună stau, pentru aceasta și întru același iarăși i se poruncește a rămâne. Iar de a fost în locul ascultătorilor, iarăși întru acela a rămâne. Și în de obște, în canonul acela în care se

¹²⁷ Însemnează că în canonul acesta se păzesc acele două ce marele Vasile în canonul al 3-lea al său le pomenește. „Adică obiceiul, și forma, scumpătatea, și mărginirea. Obiceiul adică, și forma, sunt acei trei ani ai ascultării, și cei zece ai căderii. Iar scumpătatea și mărginirea sunt lacrimile, și suferirea relei pătimiri, facerile de bine, și de obște pocăința cea adevărată și curată. Și la cei ce au primit scumpătatea, s-a făcut pogorământ a împlini numai cei trei ani ai căderii. Iar la cei ce aceasta nu au primit, nici un pogorământ li s-au făcut, ci li s-a poruncit să păzească toți anii.” Pentru aceasta și dumnezeiescul Hrisostom în voroava 14 la cea a doua către Corinteni zice, „Eu nu cer mulțimea anilor, ci îndreptare sufletului. Aceasta dar arată, de s-au umilit cei ce au păcătuit, de ș-au schimbat viața, și iată s-au făcut tot. Iar încât aceasta nu este din prelungirea canonisirii nici un folos se naște. Căci și la ranele cele trupești, nu căutăm de s-au legat de multe ori, ci de le-au folosit legătura. Deci de le-au folosit în puțină vreme, nu se mai lege; iar de nu, leagă-se încă și mai mult de zece ani. Și până atuncea nu se dezlege, până ce se va folosi rănitul prin legătură.

¹²⁸ Scrie însă și Dionisie al Alexandriei lui Favie trimițând „Că un credincios bătrân ce se numea Serapion, a fost jertfit idolilor, bolnăvindu-se greu și trei zile fără glas fiind, întru a patra zi puțin împuternicindu-se, a chemat pe nepotul său, și a zis să vină un iereu. A mers copilul la prezbiterul; și era vreme de noapte. Sau întâmplat însă de a fost prezbiterul bolnav, încât nu a putut să meargă. Și fiindcă eu (zice Dionisie) am fost dat poruncă prezbiterilor, ca să ierte a se împărțăși cei ce se primejduiesc la moarte, mai ales dacă aceasta rugându-se o cer, pentru ca să moară și să se ducă din viața aceasta cu bună nădejde, prezbiterul dar a dat copilului o părticică din preasfânta pâine, și i-a zis că să o ude, și să o toarne în gura bătrânului, și așa făcând copilul, și acela puțin înghițind, îndată și-a dat duhul.” (Eusebiu în Bisericeasca Istorie cartea a 6-a cap 44). Încă și Ilie mitropolitul Critului, scriind către oarecare Dionisie monah zice: „Că dacă cineva încă de puțin răsufală, și desăvârșit nu a murit, însă este întru nesimțire, și nici a lua, nici a mânca poate, sau și într-alt chip, scuipe cee ce-i pun în gură, de este zic cineva aceste fel, se cuvine prezbiterul cu luare aminte, să pecetluiască buzele lui și limba lui cu atingerea și turnarea dumnezeieștilor Taine”.

află fiecare când se primejduia mai-nainte de împărtășire, se cade a se întoarce iarăși la acela după împărtășire. Și pentru ca să zicem cu canon cuprinzător și obștesc, fieștecărui om (creștin) adică ce se primejduiește spre moarte, și cere a se împărtăși cu dumnezeiasca Euharistie, episcopul sau și duhovnicescul părinte, cu cercare, să-l împărtășească pe el cu dumnezeieștile Taine.

CANONUL 14

Pentru cei ce se catihisesc și au căzut, au socotit sfântul și marele sinod, ca, trei ani ei să fie ascultători numai, după aceasta să se roage cu cei ce se catehisesc.

(Neocezarea, can. 5; Laodiceea, can. 19; Vasilie, can. 20; Timotei, can. 6; Chiril, can. 5)

TÂLCUIRE

Catehumeni se numesc de la Catiho, care se tâlcuiește, învăț prin cuvânt pe cei începători la credință, fiindcă se catehizau aceștia, și se învățau dogmele dreptslăvitoarei credințe. Însă se împărțea în două rânduieli. Și rânduiala cea întâi era mai îndeplinită, și-l numea a celor ce pleacă genunchii, care primesc credința, iar numai Botezul îl mai întârziu. Pentru aceea intrau și în Biserică, până la rugăciunea celor ce se catehisesc, după canonul 19 al sinodului din Laodiceea, care rugăciune în taină zicându-se, și la vremea ei mâna preotului punându-se asupra lor, își plecau genunchii. Iar când se striga, câți sunteți chemați ieșiți, ieșeau din Biserică. Iar cea a doua rânduială era mai nedeplinită, și se numea a ascultătorilor, care în pridvor stând către împărăteștile uși, ascultau dumnezeieștile Scripturi, și după ascultarea dumnezeieștii Evanghelii ieșeau, după Vlastar, și după scoliastul lui Armenopol la perilipsul canoanelor (partea 5 suprascrierea 3) care amândouă rânduieli luminat se văd și în închipuirea Bisericii care o am închipuit la sfârșitul cărții. Iar cardinalul Bona (cartea 1 despre lucrările Liturghiei) și alții oarecare, pe lângă aceste două rânduieli, numără și alte două, de la părinții apuseni aceste adunându-le. Și acestea se numeau, una a celor pricepători (pentru că cerea botezul) și alta a celor aleși. Care așa se ziceau, după ce se înscriau în catalogul celor ce abia aveau a se boteza. Pe care îi numește capul al 7-lea al cărții a 8-a a apostoleștilor așezământuri luminați, și Chiril în catehisirile sale, iară botezați capul al 8-lea al aceleiași cărți a așezământurilor. Pe aceștia îi pomenește și canonul al 6-lea al lui Timotei. Acestea așa fiind zise, zice canonul acesta: Câți catehumeni fiind din rânduiala cea întâi și mai deplinită, s-au lepădat de credință, s-a părut a fi cuviincios sfântului și marelui sinodului acestuia, trei ani să stea în cea a doua, și mai nedeplinită rânduială a celor ce se catehisesc, a celor ce ascultă în pridvor, și după acei trei ani să se roage împreună cu cea întâi, și mai deplinită rânduială a celor ce se catehisesc înlăuntru în Biserică. Cu dreptate însă s-ar nedumeri cineva, pentru ce sinoadele așa ceartă pe cei ce se catehisesc, când păcătuiesc, iar marele Vasile în canonul 20 al său zice: „și de obște cele ce se face în viață de cel ce și catehisește nu se aduc la dare de seamă.” Spre dezlegarea zicerii acesteia împotriva arătată, după Zonara, că nu a zis marele Vasile să nu se certe catehumenii, greșind mai înainte de Botez. Că atunci ar fi potrivit sinodiceștilor canoane. Ci că păcatele catehumenilor nu se aduc dare de seamă, adică la muncă după ce s-au botezat ei. Fiindcă s-au iertat prin Sfântul Botez, nu numai de câte, catehumeni fiind, au făcut, ci încă, și de cele ce au făcut mai-nainte de a se face catehumeni, adică întru necredință fiind. Se ceartă însă catehumenii, pentru că și ei, deși cu lucrul nu înlăuntru Bisericii, nici cu lucrarea, mădulări ale Bisericii, însă cu pofta, și cu îndurarea sufletului, și cu puterea sunt în Biserică. Căci după teologul (în cuvântul cel de Sfântul Botez) sunt aceștia înaintea ușilor bunei cinstiri; și s-au zămislit în credință, măcar de nu s-au născut încă prin Botez. Fiindcă nici sunt deznădăjduiți de toată nădejdea mântuirii, dacă de nevoie vor muri nebotezați) precum aceasta se arată din cuvântul cel asupra îngropării, ce face dumnezeiescul Ambrozie către împăratul Valentinian, ce a murit încă catehizându-se. Deci sinoadele, pentru aceasta ceartă pe

cei ce se catehiesc, ca pe cei ce sunt acum ai lor, și credința o au primit, și creștini se numesc. Și câte Legea le zice lor, ca unora ce sunt în lege le grăiește după apostolescul cuvânt (Romani: 3,19).

CANONUL 15

Pentru multa tulburare și gâlcevile ce s-au făcut, s-a socotit desăvârșit a se ridica din mijloc obiceiul, cel ce afară de apostolescul canon s-a aflat în oarecare părți. Încât din cetatea în cetate, a nu se muta, nici episcop, nici prezbiter, nici diacon. Iar dacă cineva după hotărârea sfântului și marelui sinod, s-ar apuca a face ceva de acest fel, s-au s-ar da pe sineși vreunei lucrări de acest fel, negreșit se strica lucrarea, și se va așeza la Biserica, la care episcopul, sau prezbiterul, sau diaconul s-a hirotonisit.

(Apostolic, can. 14, 15; Sinod 4, can. 6; Antiohia, can. 3, 21; Sardica, can. 1, 16; Cartagina, can. 57)

TÂLCUIRE

Canonul acesta rânduiește acestea, s-a socotit de cuviință a se rădica din mijloc cu desăvârșire obiceiul, care în oarecare părți s-a izvodit afară de așezământul și legiuirea apostolescului canon (celui 14 adică, dar și celui al 15-lea). Pentru multele tulburări, și gâlcevile cele între unii cu alții ce călcarea aceasta s-au urmat. Că adică a nu trece dintru o cetate întru alta nici episcop, nici prezbiter, nici diacon. Iar dacă cineva în urma canonului acestuia al acestui sfânt sinod, s-ar apuca a face una ca aceasta și s-ar muta dintru o cetate întru alta, mutarea aceasta ce o va face, negreșit se va surpa, și episcopul, sau prezbiterul, sau diaconul se va așeza la Biserica aceea, la care s-a hirotonisit. Fiindcă nu numai episcopul, ci și prezbiterii, și diaconii, se cuvine a se hirotonisi la Biserica rânduită, și nu slobod, după al 6-lea canon al sinodului 4 și după al 14 și 15 apostolesc.

CANONUL 16

Câți aruncându-se în primejdie, nici frica lui Dumnezeu înaintea ochilor având, nici bisericescul canon știind, se vor duce de la Biserica lor prezbiteri, sau diaconi, sau oricare, se cercetează (cuprind) în canon; aceștia nicidecum trebuie a fi primiți la altă Biserică, ci toată sila trebuie a li se face, ca să se întoarcă la a loruși parohie. Sau, stăruind (nătângindu-se), se cuvine a fi achinoniți (neîmpărtașiți). Iar de ar îndrăzni vreunul a răpi locul ce se cuvine altuia, și va hirotonisi în Biserica sa, neînvoindu-se episcopului de la care a fugit cel ce se cercetează în canon, fără tărie fie hirotonia.

TÂLCUIRE

Canonul cel mai de sus rânduiește ca iarăși să se așeze prezbiterii, și diaconii la Biserica aceea întru care s-au hirotonisit, iar acesta și arghie (adică nelucrare) pune asupra unora ca acestora, de nu se vor îndupleca a se întoarce, zicând: Câți prezbiteri, sau diaconi, sau cei împreună numărați în canon, și în cler¹²⁹, nici de Dumnezeu temându-se, nici canonul Bisericii cunoscându-le (cel al 15-lea apostolesc adică) aruncându-se în primejdie se vor duce de la Biserica aceea la care s-au hirotonisit; aceștia zic, nicidecum se cuvine a se primi la alta (fără de scrisori adică recomanditoare și slobozitoare), ci trebuie a fi siliți să se întoarcă la Bisericile lor. Iar de vor stărui în pizma lor, trebuie a fi neîmpărtașiți. Nu însă de Taine, nu de mirenii și credincioșii cei din Biserică (căci după chipul acesta ar fi împotrivic canonul acesta celui al 15-lea apostolesc, care pe unii ca aceștia de la împărtașirea cea cu mirenii în

¹²⁹ Canonici, și în canon cercetați, cu osebite se numesc clericii, fiindcă viața și mintea, și cuvântul lor, se povățuiește, și se îndreptează după sfințitele canoane, cele apostolești zic, sinodicești, și părintești. canonici pe lângă aceștia se zic și monahii, precum aceasta se vede în multe canoane, dar încă și monahiile, pentru aceeași pricină canonice se numesc; fiindcă mirenii, necanonisiti, și oarecum cu slobozenie petrec.

Biserică nu-i scoate) ci de cei de o tagmă cu dânșii simpresbiteri și sindiaconi. Adică a nu siliturghisi cu cei ierosiți, și a rămânea argoși (nelucrători). Iar de ar îndrăzni vreun episcop a răpi cu vicleșug pe străin cleric al altui episcop, și al hirotonisi pe el (poate în mai mare treaptă) în Biserica sa, fără a voi episcopul clericului, de la care a fugit, fie fără de tărie hirotonia cea de acest fel. Citește și pe 15 apostolesc.

CANONUL 17

Fiindcă mulți din cei certați (adică cuprinși) în canon, pe lăcomia de averi, și urâtul câștig vânând, au uitat dumnezeiasca scrisoare ce zice: „Argintul său nu l-a dat în camătă” (Psalm: 14,5). Și împrumutând, sute cer înapoi. Au îndreptat (au judecat cu dreptul) sfântul și marele sinod, ca de se va afla cineva după hotărârea aceasta luând dobânzi, din întrebuițare, sau într-alt chip întrebuițând lucrul, sau în jumătate de dobândă cerând, sau măcar altceva izvodind pentru urâtul câștig, se va caterisi de cliros și străin de canon va fi.

(Apostolic, can. 44; Sinod 5, can. 10; Laodiceea, can. 4; Cartagina, can. 5, 20; Vasilie, can. 14)

TÂLCUIRE

Multe canoane opresc dobânzile banilor. Dar și acesta, aceasta o rânduiește, zicând: fiindcă mulți canonici, adică clerici, iubind lăcomia de averi și urâtul câștig, au uitat psalmicescul cuvânt al lui David, cel ce zice, argintul său n-a dat în camătă, dreptul adică, cel ce voiește a lăcuși în muntele cel sfânt al Domnului, adică în Cereasca Împărăție. Ci împrumutând cel de la datornicii lor se ia sute, adică zece lei la sută (care era dobânda cea mai grea decât celelalte). Fiind zic, că o fac aceasta clericii, au judecat cu dreptul sfântul și marele sinodul acesta, că dacă în urma canonului acestuia, s-ar afla vreun cleric să ia dobândă, sau ca o neguțătorie oarecare întrebuițând lucrul, sau și după alt chip (voind adică a nu se arăta că el ia dobândă) dă banii săi la cei ce au trebuință, însă se învoiește cu dânșii să ia și el parte din dobândă, și din câștigul banilor, numindu-se pe sineși, nu împrumutător, ci părtaș). Deci ori care s-ar afla că face aceasta, sau că cere jumătate de dobândă, sau vreun alt lucru asemenea izvodește pentru urâtul câștig. Unul ca acesta se va caterisi din cler, și se va înstrăina din canonicasca rânduială. Citește la 44 apostolesc.

CANONUL 18

Au venit la sfântul și marele sinod (știință), că în oarecare locuri, și cetăți, prezbiterilor, Euharistia diaconii o dau. Care nici canonul, nici obiceiul au predanisit, ca cei ce stăpânire nu au profora (proaduce), celor ce proforează se le dea trupul lui Hristos. Și aceia s-a făcut cunoscut, că acum unii din diaconi și mai înainte de episcop, se ating de Euharistie. Deci acestea toate ridice-se, și rămâie diaconii întru măsurile lor, știind ei, că, a episcopului sunt slujitori, iar decât prezbiterii mai mici. Și să ia după rânduială Euharistia după prezbiterul, ori episcopul dându-le lor, ori prezbiterul. Dar nici a ședeia între prezbiteri să fie iertat diaconilor. Că afară de canon, și afară de rânduială este cel ce făcea; iar dacă unul nu ar voi a se supune, și după hotărârile acestea, înceteze de diaconie.

(Laodiceea, can. 20; Sinod 6, can. 7)

TÂLCUIRE

Pretutindeni se cuvine a se păzi buna rânduială, iar mai ales între cei sfințiți, (adică hirotonisiți) pentru aceasta și canonul acesta îndreptează un lucru ce fără de rânduială se făcea. Că zice, au venit la auzul sfântului, și marelui sinodului acestuia, că în oarecare locuri, și cetăți, diaconii dau dumnezeiasca Împărtășire prezbiterului, care aceasta nici vreun canon în scris, nici obicei nescris o a predanisit, a da adică trupul lui Hristos preoților celor ce-l ierurghisesc pe el, diaconii cei ce nu stăpânire a-l ierurghisi (adică cu sfințenie a-l lucra). Pe lângă acestea încă și aceasta s-a vestit, că unii din

diaconi se împărtășesc înainte de prezbiteri. Deci toate neorânduielele acestea să se ridice din mijloc, și diaconii să rămâie în hotarele lor, adică nici Euharistia să o dea preoților, nici mai-nainte de preoți să se împărtășească. Știind că a episcopului sunt slujitori, precum și însuși numele acesta însemnează: că diacon va să zică slujitori. Iar decât preoții sunt mai josiți și mai mici, „Iar cel mai mic de cel mai mare se binecuvintează” (Evrei: 7,7), precum zice apostolul, și nu pe dos. Primească dar după rânduială dumnezeiasca Euharistie după ce se vor împărtăși prezbiterii, dându-o aceasta lor, sau episcopul, sau (de nu va fi de față episcopul) prezbiterul. Dar nici voie este diaconilor a ședeia între prezbiteri, fiindcă aceasta este fără rânduială și afară de canon. Că arată, că diaconii ar fi de o cinste cu prezbiterii, care lucru nu este. Iar dacă și în urma canonului acestuia nu ar voi careva din diaconi a se supune, înceteze de diaconia sa.

CANONUL 19

Pentru cei ce s-au făcut următori lui Pavel (Samosatelui), apoi au năzuit la soborniceasca Biserică, sau pus hotărâre a doua oară a se boteza ei negreșit. Iar dacă unii în timpul trecut, s-ar fi rânduit în cler, de s-ar arăta neprihăniți și nemânjiți după ce de al doilea se vor boteza hirotonisească-se de episcopul soborniceștii Biserici. Iar dacă certare i-ar afla pe ei nehnarici, se cuvine a se caterisi ei. Așisderea încă și pentru diaconițe, și de obște pentru toți cei cercetați (numărați) în canon, aceeași închipuire se va păzi. Am pomenit însă pentru diaconițe care se numără în schimă; fiindcă nici vreo hirotesie oarecare au, negreșit între mireni să se numere ele.

(Apostolic, can. 47; Sinod 1, can. 2; Sinod 5, can. 95; Laodiceea, can. 7, 8; Cartagina, can. 66; Sinod 4, can. 15; Sinod 5, can. 14, 40; Vasilie, can. 44; Cartagina, can. 5, 51, 135)

TÂLCUIRE

Canonul acesta rânduiește pentru cei ce s-au născut în eresul lui Pavel Samosateului, iar după aceasta au năzuit la soborniceasca Biserică, zicând că, canon și tip s-au dat ca negreșit a doua oară să se boteze ereticii cei de acest fel (vezi însă că cu rea întrebuițare numește sinodul Botez pe botezul pavlianiștilor, și alăturându-l pe el cu Botezul nostru, nu cu însuși acela al lor, au întrebuițat graiul acesta, adică a doua oară să se boteze; și vezi prolegomena sinodului din Calcedon, fiindcă nu se botează ei întocmai ca și cei dreptslăvitori). Iar dacă unii dintr-înșii s-au hirotonisit clerici mai-nainte de dreptslăvitorul Botez, neștiind arhieriei ce i-ar fi hirotonisit, că sunt eretici, sau că au fost hirotonisiți în clerul pavlianiștilor. Aceștia zic după ce a doua oară se vor boteza în dreptslăvitorul Botez, de se va vedea viața lor neprihănită, și nemânjită, să se hirotonisească de episcopul soborniceștii și dreptslăvitoarei Biserici, fiindcă întâia hirotonie ce au luat eretici fiind, cu totul nici se socotește hirotonie. Căci cum este cu puțință cel ce nu este botezat după dreptslăvitoarea credință, a lua venirea Sfântului Duh, și darul și hirotonie? Iar cercetându-se de se vor afla nevrednici de preoție, se cuvine a se caterisi, adică a se scoate din cler, că cu rea întrebuițare s-au luat aici caterisirea în loc de scoatere. Fiindcă se caterisește chiar, cel ce s-a ridicat mai-nainte la înălțimea ierosirii și a clirosului. Iar aceștia ce nici ca cum au luat hirotonia, din care înălțime se vor caterisi? Cu adevărat nici din una. Sau poate că zice, a se caterisi din preoția și clirosul pavlianiștilor. Că precum Botez au numit pe cel după a lor rânduială făcut, așa au numit și cler pe cel al lor, și prin urmare caterisis; precum și canonul al 8-le al celui din Laodiceea cler numește pe cel al montaniștilor. Și aceasta ce am zis pentru bărbați, trebuie a se păzi fără schimbare, și la femei. Adică dacă unele din femeile pavlianiștilor se vor fi hirotonisit de episcop dreptslăvitor diaconițe, neștiind eresul lor, sau de vor fi și fost hirotonisite în ceata diaconițelor cea a pavlianiștilor, acestea, zic, să se boteze a doua oară, și de se vor arătat vrednice de diaconie după Botez, hirotonisească-se diaconițe (și vezi și canoanele 46 și 47 apostolese, și pe al 7-lea al sinodului al 2-lea). Iar ceea ce adaugă canonul, zicând: Am

pomenit de diaconite care se numără în schimă, fiindcă nici au vreo hirotiesie, negreșit între mireni să se numere ele; măcar că este cu anevoie de înțeles. Însă înțelegerea este aceasta, că, am pomenit însă osebit pentru diaconite, care la pavlianiști avea schima aceasta, adică slujba diaconițelor, că și acestea, precum și ceilalți clerici ai lor, ca niște mireni se cuvine a se socoti. Pentru că, precum acia nu aveau vreo hirotonie, lipsiți fiind de dumnezeiescul dar, așa și diaconitele cele ce erau la dâșșii, numai schima (adică chipul) diaconițelor aveau, iar hirotiesie adevărată, și de dar dătătoare nu aveau, încât, ca niște mirence se cade a se cunoaște și ele după Botez, precum era și mai-nainte.

CANONUL 20

Fiindcă sunt unii care duminica pleacă genunchii și în zilele Cincizecimii. Pentru a se păzi toate întru toată parichia (parohia) sau socotit de sfântul sinod, stând, rugăciunile a se da lui Dumnezeu.

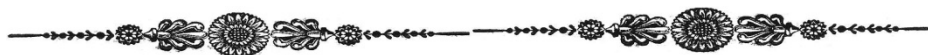
(Sinod 6, can. 90; Petru, can. 15)

TÂLCUIRE

Obiceiurile cele de Apostoli, și de Părinți predaniste, se cuvine de obște a se păzi toate, de toate Bisericile, și nu unele de unele numai. Pentru aceasta și canonul acesta rânduieste că, de vreme ce oarecare creștini pleacă genunchii (adică îngenunchind) și în ziua duminicii, și în zilele cele după Paști până la Cincizecime (adică până la duminica Pogorării Sfântului Duh). Care lucru este afară de canoane, și necuviincios. Deci spre a se păzi toate apostoleștile și părinteștile predanii, întru toate dreptslăvitoarele Biserici a toată lumea; dintre care una este, și a nu pleca genunchii în ziua Duminicii, și întru toată cincizecimea. A socotit de cuviință sfântul sinodul acesta, ca să-și dea toți creștinii rugăciunile lor lui Dumnezeu, în zilele acestea, nu îngenunchiați, ci stând și drepti. Iar marele Vasile, în capul 27 din cele pentru Sfântul Duh care este canon al 91-lea să nu plecăm genunchii duminica și în Cincizecime, ci și cuvântul, și pricinile le adaugă pentru care aceasta nu facem. Că duminica zice, stând drepti ne rugăm¹³⁰ nu numai că întru dânsa împreună cu Hristos ne-am sculat, și

¹³⁰ Pentru aceasta și marele Vasile (cuvintele sunt ale lui Vlastar) alcătuind foarte bine mai mult decât toți curățitoarele rugăciuni, „Care se citesc în ziua a cincizecea întru care Sfântul Duh peste ucenicii Domnului s-au pogorât, și cu chip de rob și cu plecarea genunchilor au sfătuit pe norod să le asculte, pentru ca să mărturisească cu chipul acesta fireasca stăpânie a Sfântului Duh, și să arate, și după aceasta că Duhul cel Sfânt este de o Ființă cu Fiul, căruia tot genunchiul se pleacă, după Apostolul. Acestea, zic, făcându-le, nu au judecat a fi de cuviință să se citească în ceasul al treilea al zilei întru care au venit Sfântul Duh peste sfinții apostoli. Pentru că nu era de cuviință, El care era tănuitor și învățător al Tainelor celor ascunse al Sfântului Duh, și să strice vechile pronomii ale duminicii, care mari Taine și socoteli cuprind, pe care însuși mai-nainte le-au întărit, zic adică a nu pleca genunchii duminica. Pentru aceasta, ca să nu se facă această necuviință, au rânduit a se citi cu îngenunchere în seara Cincizecimii, când și duminica și Cincizecimea se sfârșește. Pentru aceasta cei ce citesc rugăciunile acestea dimineața, rău, și cu greșeală, și afară de canoane fac. Iar de s-ar nedumeri cineva, pentru ce Apostolul Pavel a plecat genunche, rugându-se în zilele Cincizecimii? Că în capul 20 al faptelor este scris, că Pavel trecând prin Efes, fiindcă se sârguia a se afla în Ierusalim în ziua a Cincizecea. Și după aceasta adaugă, acestea zicând: (Pavel adică) plecându-și genunchele sale împreună cu toți ei s-au rugat. Și iarăși în următorul cap 21 scrie însuși Luca: că mergând din Tir plecând genunchele pe malul mării ne-au rugat.” Dezlegarea este gata, că starea Bisericii atunci încă era ne canonisită, și oarecum era în pruncie, fiindcă încă atunci se punea temeliile cele mai de căpetenie, și nu luase săvârșirea, nici toată amarunțimea. Însemnează însă, că canonul acesta nu zice pentru plecările de genunchi, cele ce la noi mai în de obște metanii mari (care pentru sărutarea Sfintelor Icoane se fac, și mai ales înaintea înfricoșatelor Taine, nu le oprește canonul atât al 10-lea al Sfântului Nichifor, nici duminica, nici întru toată Cincizecimea, cât și sfințitele cântări ce zic, când, înaintea Ta cădem celui ce te-ai sculat din

suntem datori a asculta cele de sus și cerești, dar și pentru că ziua duminicii se vede oarecum a fi asemănare și închipuire a viitorului veac, întru care adică toți se vor afla sculați. Pentru care și începătoare fiind aceasta a zilelor, nu s-au numit de Moise întâia, ci una. Care și a opta este, însemnând pe cea cu adevărat a opta ce are a fi după sfârșitul veacului acestuia al șaptelea. Și în toată cincizecimea împreună stând drepti ne rugăm, pentru că aceasta este aducătoare aminte de Învierea ceea ce se nădăjduiește în veacul cel viitor, ca prin chipul cel drept să mutăm mintea noastră de la veacul de acum la cel viitor. Unit cu marele Vasile zice și dumnezeiescul Iustin în întrebarea 115 hotărâtor, că în duminică genunchi nu se pleacă, fiind semnul Învierii, prin care cu darul lui Hristos ne-am slobozie de păcat și din moarte. Iar în Cincizecime nu plecăm genunchile, fiindcă aceasta este de o putere cu ziua duminicii, după cuvântul învierii; și că obiceiul acesta a luat început din vremile Apostolilor, precum zice Fericitul Irineu mucenicul, care și episcop Lucdunelor a stănut, în cuvântul cel pentru Paști. Încă împreună mărturisește și dumnezeiescul Epifanie, că în genunchere nu se face în toată Cincizecimea. Acestea zic, și Sfințitul Augustin în epistola cea către Ianuarie, și Ieronim împotriva luchiiferianilor, și dumnezeiescul Ambrozie și Tertulian. Ci și canonul 1 al lui Teofil hotărăște a se cinsti fiecare duminică, și a se prăznuși. Fiindcă ea și întâia este ca început de viață, și a opta, ca o covârșitoare iudaiescului Sabatism, adică în a zilei a șaptea. Însemnează că canonul 56 al sinodului din Cartagina zice, că între cele ce s-au cercat și s-au ispitit în Niceea era scris, să liturghisească prezbiterii postiți; însă în canoanele acestea ale sinodului din Niceea nicăieri una ca aceasta se află.

mormânt. Și când, Veniți să ne închinăm și să cădem, înaintea lui Hristos celui ce a Înviat. Și altele multe ca acestea. Am zis că plecările de genunchi, cele ce se fac pentru sărutarea Icoanelor nu se opresc. Fiindcă pe cele ce se fac din obicei și acesta le oprește, în același canon zicând așa: Trebuie pentru sărutarea celor sfinte a pleca genunchile și duminica, nu însă a face în genuncherile cele din obicei. Precum în multe manuscrise codice s-au scris. Iar dumnezeiescul Isaia acestea le oprește, că scriind către Teodora îi zice: Că de va face în genuncheri duminică, și în Cincizecime, unui prea greu canon se supune. Și Sfântul Calist și Ignatie Xantopul, asemenea le opresc, zicând, după oarecare tainice, și negrăite cuvinte. Dar și tipicele pe metaniile cele mari le ridică din mijloc și duminica, și sâmbetele, și în toată Cincizecimea, și cuvântul este, pentru că în aceste fel de căderi se cuprinde, și în genuncherea cea oprită de canoane). Nu zice, zic, canonul pentru în genuncherile cele de acest fel, ci pentru în genuncherea, după care pe genunchi stând ne rugăm, precum face în seara sfinte duminicii Pogorării Sfântului Duh. Drept aceea de aici se încheie, că a ne ruga în genunchiați, nu este obicei latinesc și păgânesc; ci bisericesc, și Evanghelicesc. Evanghelicesc, pentru că și Domnul așa s-a rugat; „Că plecându-și genunchii se ruga” (Luca: 22,41). Iar apostolesc obicei, pentru că și Pavel cu osebită așa se ruga, precum am zis mai sus. Și iarăși, „Pentru acesta plec genunchii mele, zice, către Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos” (Efeseni: 3,14). Și mai ales Iacov fratele Domnului, a căruia, precum scrie Metafrastul și alții, i s-au umflat genunchii ca ale cămilei, de dese în genuncheri. Și în de obște Apostolii în așezământurile lor zic (cartea 8, cap 9 și 15): Căci credincioșii plecând genunchile se rugau lui Dumnezeu în vremea Liturghiei, și în sfârșit este bisericesc; pentru că sinodul al 6-lea în canonul al 90-lea zice, că în seara duminicii plecând genunchile aducem lui Dumnezeu rugăciune. Și marele Vasile (în cuvânt; al căruia început este „Omul după chipul...”) scrie, că pentru aceasta în 7 stări s-a împărțit vremea rugăciunii, pentru ca să se facă oarecare odihnă la dinadinsirea în genuncherii celei într-o rugăciuni. Însă nu se cade cineva totdeauna în genunchiat a se ruga, ci și stând, și după canonul acesta și după Evanghelia, ce zice: „Când stați rugându-vă”... (Marcu: 11,25)

PROLEGOMENA DESPRE SFÂNTUL ȘI ECUMENICUL AL DOILEA SINOD

Sfântul și ecumenic (a toată lumea) al doilea sinod (sobor), s-a făcut în vremea marelui Teodosie, în anul 381, care și i se zice al sinoadelor celor ecumenice ce s-au făcut în Constantinopol. Iar Părinții cei mai însemnați întru dânsul au fost, Nectarie al Constantinopolului, Timotei al Alexandriei, Meletie al Antiohiei, Chiril al Ierusalimului, Grigorie Teologul, și Grigorie Nissa, și alți mulți episcopi de la răsărit, fiind la număr 150. Iar de la apus nici unul au fost de față la acesta, nici în persoană papa Damas, nici locțiitor al lui, dar nici epistolie sinodicească se vede a lui la aceste sinod¹³¹. În urmă însă s-au unit, și împreună au hotărât la cele hotărâte de sinod, și Damas, și toată apuseana Biserică, și până acum de ecumenic sinod îl primește și-l mărturisește pe el. S-au adunat însă acest sinod mai întâi asupra lui Machedonie, care hulea, că Duhul cel Sfânt este zidire a Fiului, iar prin urmare și asupra lui Apolinarie, și evnomianilor, adică a evdoxianilor și a savelianilor, și a marchilianilor, și a fotinianilor¹³², și în scurt toate eresurile le-au anatematizat, cele ce s-au făcut în timpul stăpânirii lui Constanție, a lui Iulian, și a lui Valent împăraților celor dinaintea sinodului acestuia. Îndreptând Doxologia, și închinăciunea Preasfintei Treimi ce s-a fost schimbat de arienii¹³³, au înnoit dogma sinodului celui din Niceea ca pe o cu totul adevărat ortodoxă

¹³¹ Este vrednică de însemnat aceasta ce a urmat la sinodul acesta, fiind surpătoare părutului privilegiu al papilor de acum al Romei, adică cum că papii cu de la sine stăpânire adună sinoadele cel ecumenice. Că iată la acest de față ecumenic, nu numai nu l-au adunat papa Damas, dar nici însuși în persoană nu a fost, nici prin locțiitori, nici prin sinodicească obișnuită epistolie, și cu toate acestea, ca adevărat ecumenic, toți apusenii, și atunci împreună l-au mărturisit, și acum împreună mărturisesc.

¹³² Despre fiecare din aceștia vezi la subînsemnarea întâiului canon al acestui sinod.

¹³³ Că arienii, dar și imiarienii (jumătate arienii) și pnevmatomahii (luptătorii Duhului) au schimbat vechea și obișnuita în Biserică slavocuvântarea Preasfintei Treimi. Că în loc de, Slavă Tatălui, și Fiului, și Sfântului Duh, ziceau, Slavă Tatălui prin Fiul întru Duhul Sfânt, ca cu osebirea prepozițiilor, să facă rău cinstitorii osebirea ființei, rânduielii, și cinstei dumnezeieștilor începătoarelor fețe ale Treimii celei de o ființă și de o cinste. Pentru aceasta și Leontie al Antiohiei, cel ce s-a scopit pe sineși, văzând pe cei dreptslăvitori că pun la Fiul pe și, conjuncție (legătoare) iar de arienii, pe prin, și că la Sfântul Duh, cu tăcere le treceau și pe una și alta, glăsuind numai sfârșitul, adică, și în vecii vecilor. În tomul întâi al sinoadelor față 247. Iar în vremea împăratului Anastasie Dicopol (închizând în Africa Bisericile dreptslăvitorilor Trasmundul mai marele srienilor vandali), și că 120 de episcopi izgonind în Ostrovul Sardiniei, un arian anume Varvar (iar după alții, varvarul ce vrea să se boteze au auzit că), vrând a boteza pe oarecine au zis, se botează cutare, în Numele Tatălui prin Fiul, întru Duhul Sfânt; și o minune! Îndată desăvârșit s-a uscat Colimvitra. (Dositei foaia 446 din Dodecavivlion).

(dreptslăvitoare). Drept aceea, pentru ca să se arate că aceluiasi soleşte cu sinodul din Niceea, al Simbol Credinței osebit nu a făcut, ci pe al acelaia puțin schimbându-l, și adăugându-l cu aceasta: „A căruia Împărăție nu-i va fi sfârșit”, pentru eresul hiliastului (miașului)¹³⁴ Apolinarie, și pe aceasta: „Și întru Duhul Sfânt; articolului 8, mai pe larg arătându-l și celelalte 4 articole până la sfârșit împlinindu-le întru acest chip neschimbat l-a făcut, precum de către toți dreptslăvitorii acum se citește, și precum în sinodul acesta al 2-lea se vede (foaia 286 a tomului 1 a adunării sinoadelor) și întru a 5-a practică a acestuiași. (foaia 155 a aceluiasi tom. Însă deși adăugirile și schimbările acestea, care acest al doilea sinod au făcut în Simbolul celui din Niceea, cu toate acestea, și sinoadele cel din urmă, ca pe un Simbol, pe cel a celui dintâi, și pe cel al celui al doilea sinod le-au primit. Iar pentru ce adăugirile acestea le-au făcut acesta, vezi la subînsemnarea canonului al șaptelea al sinodului al 3-lea. Și pe lângă toate acestea, și pe aceste 7 canoane le-au așezat, care privesc spre întărirea și buna rânduiala Bisericii, întărite fiind nehotărât de canonul 1 al sinodului al 4-lea iar hotărât de cel al 2-lea al celui al 6-lea și de cel întâi al celui al 7-lea (vezi pe Dositei fața 222 la Dodecavivlion).

CELE 7 CANOANE ALE SFÂNTULUI ȘI ECUMENICULUI AL DOILEA SINOD TÂLCUITE

CANONUL 1

Au hotărât Sfinții Părinți cei adunați în Constantinopol a nu se strica credința Părinților celor trei sute optsprezece, ce s-au fost adunat în Niceea Viteniei, ci a rămânea aceea domnitoare, și a se anatematisi toate eresurile, și cu deosebire cel al evnomianilor, adică al evdoxianilor, și cel al imiarienilor (jumătate arieni), sau al pnevmatomahilor (luptătorilor Duhului). Și cel al savelianilor, și cel al marchelianilor, și cel al fotinianilor, și cel al apolinarianilor.

(Sinod 2, can. 1; Sinod 6, can. 2; Cartagina, can. 5)

TÂLCUIRE

Acest întâi canon al acestui sinod dogmatisește, că acești 150 Sfinți Părinți, ce s-au adunat în Constantinopol, au hotărât că dreptslăvitoarea credință, adică Simbolul Credinței al celor trei sute optsprezece Părinți ce s-au adunat în Niceea Viteniei, să nu se strămute, ci să rămâie statornic, și neschimbat. Iar tot eresul să se anatematisească. Și mai cu deosebire să se anatematisească eresul evnomianilor¹³⁵, adică a celor ce se

¹³⁴ Mulți amăgindu-se din cuvintele capului 20 al Apocalipsei, unde zice, că s-a închis și s-a legat satana o mie de ani, și cum că dreptii și cei au parte la învierea cea dintâi, au împărțit cu Hristos o mie de ani, au nălucit aceștia, că după ce se va face a doua venire, și obșteasca judecată, au să împărătească dreptii aici pe pământ împreună cu Hristos o mie de ani, și după aceasta să se suie în Ceruri. Pentru aceasta și mieși unii ca aceștia s-au numit. Și două cete de mieși au stătut. Că unii din ei ziceau, că întru acea mie de ani au să dobândească toată îndulcirea, și trupeasca dezmiardare, aceștia erau cei de pe lângă Kirinth ucenicul lui Simon vrăjitorului în veacul 1 și marchianiștii în veacul 2. Iar alții ziceau că nu vor dobândi îndulciri pătimase, ci mai ales gânditoare, și cuviincioase la oamenii cuvântători, al cărora începători au fost Papias al Ierapoei (Evsevie în Bisericeasca Istorie cartea 3 cap 34) și alții. De unde și Apolinarie acest fel de mieși au stătut din ceata cea întâi, precum de marele Vasilie se arată (în epistolia 232) și de Teologul (cuvânt 51) și de Ieronim (cartea 18 la Iasaia). Pentru aceasta spre surparea eresului acestuia au adaos în Simbolul sinodului din Niceea, sinodul acesta acest cuvânt, împrumutându-se cu acesta, din ceea ce a zis, Arhanghelul Gavriil către Fecioară: „Și Împărăției lui nu va fi sfârșit”.

¹³⁵ Însemnează că următorii lui Arie după sinodul 1 din Niceea, în trei rânduieli s-au împărțit, după Epifanie eres 73, 74 și alții se numeau neasemănați, pentru că ziceau pe Fiul neasemănat întru toate cu Tatăl, al cărora începător a stătut atât Evnomie al Galatiei care a fost și episcop al Chizicului, și care boteza pe cei ce veneau la rea slăvirea lui întru o singură